

Deelnemers Bulgarije Oost-Rhodopen KNNV-reis 2008

NAAM	ADRES	TELEFOON – E-MAIL
Dort van K.W. (Klaas)		
Kuitwaard S. (Simon)		
Kerkhof E. (Ellen)		
Schinkel J. (Hans)		
Ladage J.W. (Joop)		
Bekkers C. (Christine)		
Fokkens K. (Kees)		
Van Barneveld J.T.E.M. (Yula)		
Vervoort M. (Maaïke)		
Maan-Everaars M.H.E. (Margriet)		
Jongejan E. (Erik)		
Dijk H.W.J.van (Erik)		
Rijnsbergen E.H. van (Lies)		
Moorsel N.F.van (Nick)		
Stender P. (Pauline)		
Plat G.H. (Gerard)		

Gepland excursieprogramma

Dag 1 – maandag 19 mei

Heenreis: FB 462 19 mei A'dam - Sofia vertrek 10.30 - aankomst 14.20 u.

De rondreis begint met een vlucht naar Sofia, de hoofdstad van Bulgarije. Daarna transfer van het vliegveld naar de stad Kardzhali (een rit van ca. 260 km), gelegen in de Oost-Rhodopen. Overnachting in het "Triffon Zarezan" hotel bij het meer van Kardzhali.

Kardzhali is de belangrijkste stad in de Kardzhali provincie en is gebouwd op beide oevers van de Arda-rivier, tussen de dammen van Kardzhali en Studen Kladenetz (koude bron in het Bulgaars).

Dag 2 – dinsdag 20 mei

Korte busrit naar Sredna Arda met wandeling van ca. 4 uur. Na de lunch wandeling van ca. 2-3 uur langs de Perpereshka rivier. Overnachting in Kardzhali.

"Sredna Arda" is een beschermd gebied gelegen aan de noordoever van Studen Kladenetz dam. Het is een rotsachtig gebied met veel holen waarin zich de grootste vleermuizenkolonie (5-8000 exemplaren van 8 verschillende soorten) van de Oost-Rhodopen ophoudt. Het gebied herbergt meer zeldzame soorten, o.a.: Vale gier, Zwarte ooievaar, Slechtvalk, Cat snake (Boiga cyanea) en enkele endemische planten zoals Lathrea rhodopea.

Dag 3 – woensdag 21 mei

Busrit van ca. 1 uur naar Dambala met dagexcursie. Overnachting in Kardzhali.

"Dambala" ligt op ca. 700 meter hoogte. Er bevindt zich een heilige bron van de moslims; "Aliani". Het gebied is rijk aan flora en fauna met o.m. padden, slangen, landschildpadden en vogels zoals Havik, Griel en Zwarte tapuit.

Dag 4 – donderdag 22 mei

Na het ontbijt transfer van Kardzhali naar Madzharovo. Onderweg bezoek aan het archeologische complex van Perperikon. Lunch in het dorpje Silen. 's Middags bezoek aan het Thracische heiligdom Kromlech.

Overnachting in Madzharovo in hotel "Ray".

Zowel Perperikon als Kromlech behoren tot de meest imposante culturele monumenten uit de Thracische en Byzantijnse periode in de Oost-Rhodopen.

Dag 5 – vrijdag 23 mei

Dagexcursie naar het beschermde natuurgebied van Momina Skala.

Overnachting in Madzharovo.

"Momina Skala" is rijk aan flora en fauna, zoals: orchideeën, landschildpadden, Steenarend, Aasgier, Blauwe rotslijster, Roodkopklauwier. Het gebied wordt extensief begraaasd door Rhodopi korthoornrunderen. Er bevinden zich hier twee Thracische graftombes en andere monumenten.

Dag 6 – zaterdag 24 mei

Een busrit van ca. 2 uur brengt ons naar het Valchi Dol natuurreservaat. Daar wordt de gierenvoederplaats bezocht. 's Middags wandeling langs de oevers van de Arda-rivier.

Overnachting in Madzharovo.

Een veelheid aan insecten, reptielen, vogels en zoogdieren is in dit natuurreservaat te vinden. Opmerkelijk zijn o.m.: landschildpadden, Zwarte ooievaar, Aziatische steenpatrijs (Chucar), wolven, vossen, herten. Bij het "gierenrestaurant" is kans om Vale gier, Aasgier, Monniksgier, Steenarend, Keizerarend, Zeearend, Raaf en niet zelden wolven te zien.

Dag 7 – zondag 25 mei

Bezoek aan het BSPB (BirdLife Bulgaria Conservation centre) met wandeling in de omgeving (eikenbossen). 's Middags wordt het beschermde gebied Chernata skala bezocht. Overnachting in Madzharovo.

Het gebied waar we vandaag doorheen reizen vormt een mooi mozaiek van eikenbossen en rotsen. Hier treft men velerlei soorten van de Rhodopi-flora en -fauna, waaronder diverse soorten slangen.

Dag 8 – maandag 26 mei

Na een busrit van ca. 2,5 uur wordt Meandrite na Biala reka bezocht, waar ca. 4 uur gewandeld wordt met een picknick aan de oever van de rivier. Daarna transfer naar de stad Ivaylovgrad voor diner en overnachting. We verblijven in "Bor" familiehotel in Ivaylovgrad.

"Meandrite na Biala reka" is een beschermd natuurgebied niet ver van de grens met Griekenland. Veel mediterrane soorten komen in dit gebied voor; o.a.:Balkanbeekschildpad, Slangooghagedis, Maskerklauwier en Vale spotvogel.

Dag 9 – dinsdag 27 mei

Dagexcursie naar Lyutitza en het historische dorpje Plevun. Diner in een "eco"-pub in het dorp. Overnachting in Ivaylovgrad.

Onderweg zien we overblijfselen uit de Romeinse (brug, fort) en Thracische tijd (grafheuvels, hunebedden). De flora en fauna is hier zeer soortenrijk, waarbij de meest interessante zijn: orchideeën, slangensoorten, grondeekhoorns, Bijeneters, Arenden en wolven..

Dag 10 – woensdag 28 mei

Busrit van ca. 2 uur naar het Studen Kladenetz game breeding station. Rondwandeling met lunch in jachthut. 's Middags bezoek aan het Thracische heiligdom van Orpheus bij Tatul. Diner in een plaatselijk restaurant. Overnachting in Ivaylovgrad.

Het game breeding station is mooi gelegen aan de oever van de Studen Kladenec dam en beroemd vanwege de damherten, wolven en gieren.

Dag 11 – donderdag 29 mei

Kort dagprogramma in en rond Ivaylovgrad met o.a. wijnproeven en lunch in Yamantiev Winery. Overnachting in Ivaylovgrad.

Dag 12 – vrijdag 30 mei

Na het ontbijt vertrek uit Ivaylovgrad. Daarna transfer naar Sofia, alwaar stadsbezichtiging.

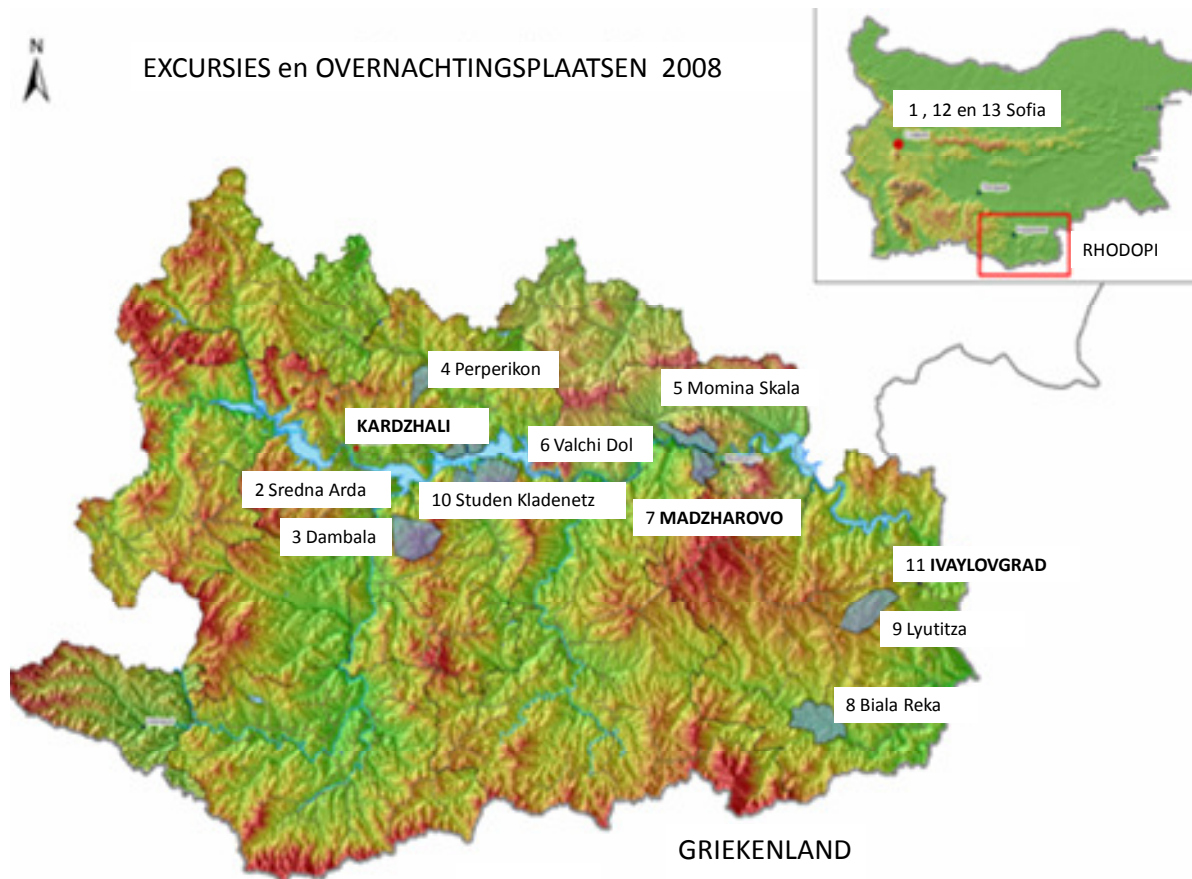
Overnachting in hotel "Gloria Palace" in Sofia.

Dag 13 – zaterdag 31 mei

Terugreis: transfer naar het vliegveld. Vertrek FB 461 vanaf Sofia 06.55 u. Aankomst Amsterdam Schiphol 09.00 u.

Het programma zag er op voorhand prima uit. Dat was het ook, alleen in de praktijk bleek het overvol. Dat had de volgende redenen:

1. De te bezoeken natuurreservaten waren alleen te voet bereikbaar en KNNV-ers zijn dankzij hun intense belangstelling voor alles wat leeft geen snelle lopers. Zoals was te verwachten stonden we bij iedere leuke plant en vogel langdurig stil. En dat kwam gelukkig nogal vaak voor! In veel gevallen kon het einddoel niet worden gehaald en soms moest de wandeling voortijdig worden afgeblazen.
2. Afgezien van een traag wandeltempo werd het einddoel niet altijd bereikt omdat een lunch in een niet op de looproute gelegen restaurant (eerst terug naar de bus, dan eten, vervolgens weer met de bus naar een ander gebied) en/of tweede excursiedoel op het programma stond. Gabi-Tours had gemeend ons te moeten introduceren bij zoveel mogelijk lokale 'horeca'. Daar is op zich niks mis mee, maar het bracht wel veel extra verplaatsingen met zich mee terwijl de deelnemers net zo lief de lunch genoten in het veld.
3. Ook wat diners betreft was er veel afwisseling en mede daarom hadden de deelnemers weinig gelegenheid om op het hotelterras (steevast aanwezig) te botaniseren en na te praten.
4. Het vervoer per bus nam meer tijd in beslag dan verwacht. Dieptepunt was het bezoek aan het, overigens zeer fraaie, wildreservaat bij Studen Kladenetz op dag 10: 5 uur rijden voor 2 uur wandelen! Daar kwam nog bij dat de airco van de bus niet optimaal functioneerde en de buitentemperatuur boven de 30 graden steeg.

Excursies:

We hebben bovenstaand programma zoveel mogelijk aangehouden. Dat hield in: tamelijk veel uren in de bus en vervolgens meestal een ochtend- en een middagwandeling. Wij deden het volgende:

1 Heenreis

Alle deelnemers hadden zich in de vroege ochtend van 19 mei 2008 op de juiste tijd op Schiphol verzameld. De vlucht naar Sofia was vertraagd maar verliep verder zonder problemen, al was de stoelruimte wel heel beperkt.

Het reisprogramma was in handen van Gabi-Tours, gevestigd in Kardzhali, een stadje in de oostelijke Rhodopen. Bij uitgang van Sofia airport stonden de vertegenwoordigers van dit reisbureau, Michaela en haar man plus zwijgzame buschauffeur, al te wachten. De bus bleek ruimer dan het vliegtuig, maar

niet sneller..... De busrit naar Kardzhali nam 4,5 uur in beslag, inclusief een korte stop bij een tankstation in Sofia om water in te slaan en een lunch in een wegrestaurant om dobbelsteenslangen te observeren. Michaela sprak goed Engels en was bereid onderweg naar ons eerste hotel in Kardzhali de nodige vragen te beantwoorden en uitleg te geven. Dat kon van de chauffeur niet gezegd worden. Hij sprak geen woord over de grens en was dat ook niet van plan. Als chauffeur deed hij het wel goed. Het personeel van het nieuwe en van alle gemakken voorziene pension even buiten Kardzhali is sympathiek. Nadeeltjes: men spreekt alleen Bulgaars en er zijn niet veel kamers. Begeleiding en chauffeur slapen in een naastgelegen bungalow. De bedden waren over het algemeen goed. Het eten (geserveerd op het terras met uitzicht over het stuwmeer en met de roep van Wielwaal, Groene pad en Dwergooruil op de achtergrond) was smakelijk. Vooraf salade en vervolgens stoofschotel van Rhodopi-eend (later nooit meer gezien, ontbreekt op de vogellijst). Voor de vegetariërs was er kaas met ei (en dat zou bijna de hele reis zo blijven). Voor het ontbijt moesten we even wachten, maar de lunchpakketten (wraps) maakten dat ongemak later ruimschoots goed.

2 Sredna Arda

Het programma voorzag op 20 mei in een wandeling vanaf een Turks dorp over kalkhellingen richting gierenrots en zwarte ooievaars. In het reservaat huizen ook diverse vleermuizen, maar die hebben we niet bereikt. Er was teveel te zien onderweg.

Vandaag maakten we kennis met onze gids Hristo. Hij deed zijn best, maar straalde weinig enthousiasme uit, was moeilijk te verstaan en kan nog wel wat taallessen gebruiken. Hristo was eigenlijk veearts en moest duidelijk wennen aan een langdurig optrekken met een grote groep mensen. Irritant was het steeds te laat komen, het onverwacht onderweg stoppen om iets te gaan doen zonder uitleg (krantje kopen, sigaretten kopen voor de chauffeur?) en de gebrekkige informatie over wandeltijd, landschap etc. Wel wist hij veel van vogels en het regionale natuurbeheer. In de loop van de reis nam zijn onzekerheid iets af en ging hij steeds beter functioneren.

Joop Ladage doet verslag van onze eerste dagexcursie op dinsdag 20 mei 2008:

De dag begon met een langdurig ontbijt omdat wij op het terras waren neergestreken en het bedienend personeel (1 stuks!) steeds na de bestelling twee trappen opliep en met één kopje thee of koffie weer afdaalde (kennelijk ontbrak een dienblad). Hierna vertrokken we met de bus naar Kardzhali om Hristo op te halen, waarbij de chauffeur langs een oud, gebogen vrouwtje heen reed, maar even later wel een vitale man (een kennis?) een lift gaf naar Kardzhali. In Kardzhali belde de chauffeur Hristo en nadat deze per taxi was gearriveerd reden we naar een Turks dorp, waar we uitstapten en aan onze wandeling begonnen naar Sredna Arda.

We kwamen terecht op een fraai uitzichtpunt waar we keken naar een putter, een wielewaal en vooral veel zwaluwen (zowel huis-, boeren- als roodstuitzwaluw). Verder onderweg op deze wandeling met fraaie uitzichten en een schitterend rustgevend landschap kwamen we nog een roodkopklauwier, een smaragdhagedis en een paar herders tegen met schapen en koeien. Via een bron met helder water en aanwezige plastic mokken gingen we verder, waarbij we veel soorten planten (o.a. Pruikenboom, Christusdoorn, orchideeën, irissen en lathyrussoorten) en insecten tegenkwamen (o.a. gouden tor, weerschijnvlinder en koningspage). Op een gegeven moment moest Hristo nog een groepje

ophalen dat verkeerd was gegaan en tenslotte gingen we langs dezelfde weg terug vanwege een afspraak voor de lunch. Hierbij zagen we nog zwarte ooievaar, tapuit, grauwe klauwier en, als afsluiting, een bijeneter. Tegen twee uur kwamen we aan bij een leuk en goed versholen Turks restaurantje aan het meer. Achter het restaurant zagen we pijpbloem en ervoor lag een hond met een jonge pup met gebroken poot. Na langdurig afrekenen gingen we verder en stopten voor een wandeling langs de Perpereshka rivier. We zagen een roodkopklauwier en een arendbuizerd en staken eerst de rivier over via een schommelende hangbrug. Hier stond veel pijpbloem en we gingen verder, dwars door een prachtig bloemrijk grasland waar we ook de zwartkopgors en de (gele) Balkankwikstaart zagen. We kwamen tenslotte weer uit bij de rivier die we hier moesten oversteken, dus schoenen en sokken uit (3 personen gingen hier terug naar de bus) Op onze tocht zagen we verderop nog kruidvlinder, kroosjespruim, grauwe gors en heel fraai de dwergarend. Ondanks de belofte dat we langs een andere weg terug zouden gaan naar de bus gingen we langs dezelfde weg terug, dus weer door de rivier. Om half zeven waren we weer bij het hotel en hier miste Fokke zijn fototoestel! Om kwart over zeven gingen we weer met de bus weg naar een drijvend visrestaurant ("Moby Dik" geheten) op het meer van Kardzhali.

Wij aten veel (gefrituurde en gebakken) vis, maar Fokke ging met de chauffeur terug om te kijken of hij zijn foto toestel nog terug kon vinden bij de rivier; dit is hem helaas niet meer gelukt! In het donker werd teruggelopen naar de bus en om kwart voor elf waren we pas weer bij het hotel, dus we hadden geen tijd meer om te determineren en gingen gelijk naar bed.

3 Dambala

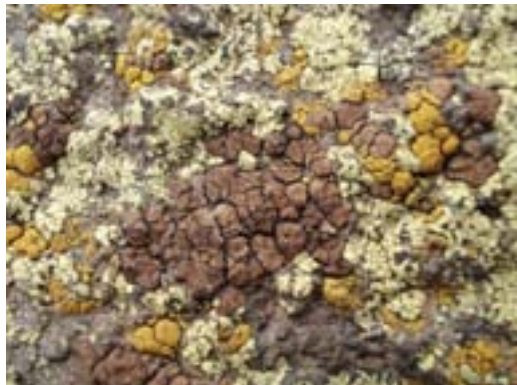
Woensdag 21 mei stond ons een dagwandeling te wachten. Het einddoel was een bergtop. Net als gisteren bleek de top niet haalbaar. We kwamen gestaag stijgend nauwelijks verder dan de bron halverwege. Na de lunch wandelden de meesten rustig terug door het afwisselende landschap met Geelbuikvuurpad, Wespendif, Slangenarend, Griekse landschildpad, Blonde tapuit en eikenbos met Vogelnestje en Lieve vrouw bedstro. Jammer dat Simon viel en daarbij, naar later bleek, een ernstige blessure opliep.

Erik Jongejan, woonachtig te St Antonin Noble val (Frankrijk), schreef het volgende:

Een uur rijden vanuit Kardzhali levert ons een gebied dat 700 meter hoog is gelegen. Als we de bus uitlopen zien we een Turks graf, direct aan de rechter zijde van de onverharde weg omhoog. Aan de andere zijde ligt een verlaten dorp. We zijn in Dambala. De zwarte lucht voorspelt ons weinig goeds, er dreigt een flinke bui.

Al direct onderscheidt zich de langzame botanische groep van de meer gehaaste vogeldeelner.

Langs het ruwe pad met een helling van grove leisteen zien we *Sedum hispanicum* en *Poa alpina* subs. *vivipara*, een grasje met nieuwe plantjes in de aar. We zijn na een dag veldwerk nog wat onervaren in het herkennen van de plantensoorten. Steenthijm (*Clinopodium acinos*) staat overal in bloei. We zien de *Pycnomon acarna*, een kleine distel met zilvertvlekken. De harige, bleeklila Lipbloem *Acinos arvensis* (*Calamintha acinos*) staat er ook bloeiend bij. Overal zien we de Kleine pimpernel (*Sanguisorba minor*) en *Orlaia grandiflora* (zie afbeelding bij plantenlijst), een Umbellifeer met wimpers op de omwindselblaadjes en een vliezig randje aan het blad. De pionierplant Eenjarige hardbloem (*Scleranthus annuus*) bloeit plaatselijk massaal. Het is een voorbeeld van de familie Caryophyllaceae. We zien de Compositet Akkerviltkruid (*Filago arvensis*), in ons land een Rode Lijstsoort 1 (0). De struikachtige boomsoort die hier langs de weg domineert is de Haagbeuk *Carpinus orientalis*.

Op een rotsblok zien we een rijkdom aan korstmossen met het lichtgevende Landkaartmos (*Rhizocarpon spec.*). We zien verder *Candelariella* en *Acarospora* met poepbruine ingezonken apothecia (zie afbeelding). En heel in het oog springend licheen is Navelkorstmoss, groeiend op basenarm gesteente, in Nederland groeiend op hunebedden.

Op de hogere plaats waar de weg zich splitst zien we een steen die een schildpad blijkt. Het dier is in kleur dezelfde als de grond met flinke rotsstenen, vuil bruingeel. Bij optillen zien we poten aan de basis en tussen de naden van het onderschild vol zitten met volgezogen teken. Het vrouwtje kenmerkt zich een bol onderschild en een korte staart. Het rugschild maakt dat de determinatie leidt naar *Testudo graeca* (Moorse landschildpad), niet te verwarren met *T. graeca*, de Gespoorde landschildpad). Het tellen van de schildringen levert een leeftijd van ongeveer 27 jaar. Dat is een kwart van de totaal haalbare leeftijd. Op ons pad zien we ook een vrouwtjes *Smaragdhagedis* (*Lacerta viridis*). We zullen daarna nog veel meer fel gekleurde mannetjes zien.

Onderweg uit de bus keken we naar verschillende Slangenarenden. We luisterden naar de Ortolaan en we zagen Raven. Na de schildpad en een haastig grabbelen in de rugtas voor een regenbescherming lopen we over een plateau naar de volgende verzamelplek, waar ook de vogelaars wachten. Hier staan soorten van de geslachten *Muscari* (soort blauwe druifjes met witte kelktandjes), *Anthemis*, *Petrorragia*. Wel op soort kunnen we hier noemen *Ajuga laxmanii* (zie afbeelding), *Parentucellia latifolia*, een Ogentroost, familie *Scrophulariaceae*. Voorts zijn er *Trifolium rubra*, *Lychnis viscosa*, een kleverige koekoeksbloem, *Campanula persicifolia*, *Astragalus glycyphylus* (Hokjespeul), *Lathyrus laxiflora*, een bloem met een melkwhite streep op een violet-rose ondergrond. Ook de

Bergnachtorchis (*Platanthera chlorantha*) vinden we er in bloei. Deze orchidee moet evenwijdig

geplaatste helmhokjes hebben, volgens Landwehr in de tweedelige atlas "Wilde orchideeën van Europa". We zien *Dentaria bulbifera* (Bolletjeskers), een Crucifeer met paarse bloempjes. Ook staat er veel *Geranium lucidum* met opvallend glanzende groene bladeren.

Bij de Islamitische waterplaats, een heilige bron, brengen we rustend de meegenomen lunch door. We zien dat velen ons zijn voorgegaan. Niet de onderdompeling in het koude water van jonggeborenen. De overvloed aan lege slakkenhuizen maakt duidelijk wat de nevendoelen zijn van deze heilige plaats. Het kon hier niemand zijn ontgaan dat de kledingstukken en de schoentjes, geknoopt aan de takken, een symbolische betekenis hebben.

Na de rust is het direct raak met de vondst van de Dobbelsteenslang, een verwant van de Ringslang, en van de zich als kniptor gedragende Geelbuikvuurpad (*Bombina variegata*). Dit prachtige padje heeft een felgele buik die hij toont met een omgeklapt achterlijf, stokstijf op de grond gelegen bij aanraking. Als een dood dier misleidt het de vijand.

De flinke klim naar het hogere deel achter de bron brengt ons naar een fijnkorrelig bloemenveld, met een prachtig uitzicht over het lager gelegen landschapsgroen. De knolletjes die het wild zwijn boven de grond heeft gewroet worden zorgvuldig verzameld voor een Nederlandse tuin. Waarschijnlijk zijn het slechts knolletjes van *Muscaria*, niet die van orchideeën. Opnieuw naar boven kijkend zien we de Slangenarend, met de zo kenmerkende hoekige staart. Ook de Steenarend en de Wespendif (Honey buzzard stelt Hristo) laat zich zien. De Appelvink wordt gehoord en gezien. Nogal wat Zonneroosjes bepalen hier het aanzien. Voorts zijn te melden: *Viola odorata*,

Cardamine impatiens, *Linaria spec.*, *Genista tinctoria* en *Gladiolus spec.*

's Avonds geeft Klaas me nog een opsomming van de soorten die 's avonds nog zijn blootgesteld aan een determinatie. Het zijn *Tragopogon orientalis*, *Trifolium scabrum*, *Veronica multifida*, *Astragalus monspeliensis*, *Asyneuma limonifolium*, *Hypericum rochelii*, *Legousia pentagonica*, *Nonea pallens*, *Onobrychis gracilis*, *Ornithogalum montanum* en *Polygala major*.

4 Perperikon

Vandaag, 22 mei, wacht ons een stevige wandeling vanaf een, zoals te doen gebruikelijk in de Rhodopen, zeer landelijk onbekend gebleven dorp met cyrillische naam. Hoofdoel is Thracische vestingstad Perperikon. Het infopnaleel vermeldt: 'Traveler from distant lands, welcome to Perperikon! In ancient times the temple of Dionysos was here... It was here that Alexander the Great received his prophecy that he would conquer the world..... Bow your head in memory of the people who used to inhabit this holy place 8.000 years ago.' Je kan er nu ansichtkaarten kopen.

Klaas bedacht:

De wandeling begon op een landweg en ging volgens sommigen al veel te snel over in een pittig stijgend stenig pad, om niet te zeggen naakte rots. We slingerden langs een door geelbuikvuurpadden

intensief benutte bron omhoog naar de ruïne van een byzantijnse toren, het voorportaal van Perperikon. Hier hielden onder meer de Thraciërs hun rituelen. Onze aandacht ging evenwel duidelijk uit naar het heden en we staarden lang in het water van de cisterne met kikkers, duizendpoot en salamanders. De afdaling had weinig voeten in aarde maar des te meer handen op de rots. Het tempo lag evenwel hoog, want er wachtte ons een boerenlunch in een leuk restaurant in het dorpje aan de voet van het ruïnecomplex.

Het middagprogramma werd afgelast in verband met een bezoek aan het Kardzhali ziekenhuis om Simon te laten opnemen. Zonder Simon

arriveerden we 's avonds op ons tweede overnachtingsadres, een degelijk hotel in Madzharovo. Madzharovo is nou niet bepaald een bruisend stadje. De mijnwerkers zijn vertrokken en de meest flats staan er verlaten en afbladderend bij. Het hotel is daarentegen nog in prima staat. Ook hier is het personeel de west Europese talen nog niet machtig. Paspoorten afleveren aan de balie is hier regel. De kamers zijn ruim en van alle comfort voorzien. Het diner was uitstekend en de nachten ook. Nachtrust werd steevast 'wreed' verstoord door Groene pad, Boomkikker, Dwergooruil en 's morgens wiewalen in koor.....

Erik van Dijk, de officiële verslaggever van dag 4, beleefde 22 mei 2008 als volgt:

's Ochtends moet er worden uitgecheckt van Hotel Triffon Zarezan, de eerste van onze drie overnachtingslocaties. Deze dag reizen we met onze bus van het stadje Kardzhali naar het mijnwerkersdorp Madzharovo. Het is de bedoeling daarbij de archeologisch interessante plaatsen Perperikon (ochtend) en Kromlech (middag) te bezoeken en te lunchen in het dorpje Silen.

Perperikon is het grootste megalithische complex van de Balkan. Via bodemvondsten is aangetoond dat het begin dateert van 4.000 tot 5.000 jaar voor Christus. Tijdens de bloeitijd van Troje en Mycene floreerde ook Perperikon, en niet voor het laatst. In de periode 500 vC tot 700 nC ontwikkelde Perperikon zich tot een belangrijk heiligdom met een koninklijk paleis en bijhorende acropolis. Tijdens de daarop volgende middeleeuwen was Perperikon een belangrijk christelijk centrum met de residentie van een bisschop.

Een van de deelnemers dacht het ecologisch pad naar Perperikon gemakkelijk op sandalen te kunnen doen (Erik van Dijk dus, met instemming van de reisleiding). Dat viel erg tegen! Na een eenvoudig begin over een landweg wordt het flink klimmen over steile rotsachtige paadjes. De Bulgaren blijken wel in staat om dit steile rotstraject moeiteloos te kunnen bewandelen, zelfs met simpele wandelschoenen of op slippertjes. In het begin lopen we tussen akkertjes en hooilandjes vol klaprozen. Verderop worden het bosjes met bloeiende Witte acacia's (*Robinia pseudoacacia*) en vegetaties met ondermeer zonneroosjes. Hogerop ontmoeten we struwelen en bosjes van voornamelijk moseik en Hongaarse eik, met daartussen forse struiken van Christusdoorn behangen met Italiaanse clematis (*Clematis viticella*), een liaan met mooie grote paarse bloemen. Onderweg wordt ook nog een jonge Griekse landschildpad op het pad aangetroffen, en uiteraard gefotografeerd, net als een paartje smaragdhagedissen op een rots. Ook enkele fraaie vergezichten op half gecultiveerde bergdalen werden uitgebreid op de foto gezet. In het complex van Perperikon zelf vallen een aantal zaken op: het reusachtige in de rotsen uitgehouwen waterreservoir, restanten van een oude troon, vreemde structuren en gaten in de rotsen (trappen?) en de goed te verdedigen, ingang. Er is gelukkig (nog) weinig gereconstrueerd, waardoor de ruïne nog veel sfeer oproept.

In het knusse restaurantje van het dorp Silen krijgen we lekkere koude komkommersoep en daarna aardappeltjes met en goulashachtige saus als lunch. Een "eenvoudige doch voedzame maaltijd" zou Heer Bommel zeggen. De traditionele Bulgaarse keuken is inderdaad lekker. Twee enthousiaste dames, het personeel, willen graag met onze hele groep op de foto voor het restaurant. Dat kan natuurlijk. Consultering van de apotheker van Silen maakte duidelijk dat de wond aan de vinger van Simon ernstig was. We besloten daarom spoorwegs terug te keren naar Kardzhali. In het plaatselijke ziekenhuis bleek de situatie van Simon nog ernstiger dan vermoed. De wond was zeer diep en inmiddels geïnfecteerd. Er bleven twee opties open. Een onverwijld retourvlucht naar Nederland, of een antibioticumkuur in Kardzali, inclusief langdurig verblijf in het ziekenhuis. De keuze viel op de tweede optie, omdat tijdige repatriëring naar Nederland niet zeker leek.

Het regelen van een ziekenhuisbed voor Simon nam nogal wat tijd in beslag. Het middagprogramma, een rondwandeling bij Kromlech – het "Stonehenge van de Thraciërs"-, kwam dus voor vandaag te vervallen. We reden vanuit Kardzhali rechtstreeks naar Madzharovo, een ongeveer 60 kilometer oostwaarts gelegen dorp. De rit ging aanvankelijk door een heel vlak gebied maar op het eind moeten flinke hellingen worden genomen door ons busje. De streek is dun bevolkt en natuurrijk. Madzharovo ligt middenin een oude vulkanisch krater en uit welke richting men ook komt, je moet altijd over de vrij hoge vulkaanwand om het stadje te bereiken. Madzharovo blijkt veel naargeestig leegstaande flats te herbergen, achtergelaten door de Russische mijnwerkers die hun brood moesten verdienen in de mijnen in de bergen. Koper, lood en titanium werden er via oppervlakkige mijnbouw op de kraterwanden gewonnen. Tot 1961 brachten muilezels het erts naar beneden waar zestig kamelen (!) de vracht verder transporteerden. Daarna pas werd het gebied ontsloten voor vrachtauto's, maar dat kon de naderende ondergang van de plaatselijke mijnbouw niet verhinderen. Een menselijk drama, maar de natuur kreeg meer kansen omdat veel de mensen vertrokken. De afgravingen zijn grotendeels weer begroeid geraakt, meestal met een mozaïek van ijl bos en open, begraasde stukken. De steile rotswanden bieden riant mogelikheden voor roofvogels als diverse arenden, aasgier en vale gier.

Te midden van het grotendeels verlaten en verpauperde dorp verblijven we in een betrekkelijk luxe hotel met een orthodoxe kapel in de tuin. In de hoteltuin bivakkeert een grote en oude landschildpad. Er is ook een aantal betonnen vijvertjes gemaakt.'s Avonds laten hier enkele groene padden luid van zich horen (het geluid lijkt wel wat op dat van de nachtzwaluw). Ook boomkikkertjes zijn in de nabije omgeving van het hotel duidelijk hoorbaar aanwezig. 's Ochtends roept de dwergooruil. De fluitende roep is nauwelijks te onderscheiden van het geluid van de vroedmeesterpad. Madzharovo bleek meer te huisvesten dan amfibieën en reptielen. Middenin het dorp broedt zelfs de Wielewaal.

5 Momina Skala

Hotel Madzharovo ligt aan de rand van het stadje en vormt een prima uitgangspunt voor een vogelexcursie of een verkenning van de nabijgelegen bossen van Moseik, Hongaarse eik en Donzige eik op de kraterwand van Momina Skala.

Gerard Plat zag het op 23 mei zo:

Vandaag staat er voor de lunch een wandeling naar Momina Skala op het programma.

Dit beschermde natuurgebied ligt min of meer rondom Madzharovo. Het dorp ligt in een keteldal dat aan de zuidkant doorsneden is door de rivier Arda. Madzharovo was eens een redelijk welvarend mijnwerkersdorp. Tot zo'n 20 jaar geleden werd er lood en zink gewonnen door voornamelijk Russische mijnwerkers. Nu zijn de mijnen uitgeput en het dorp grotendeels verlaten. Na het ontbijt, met palackinki, vertrekken we lopend vanuit het hotel. Eindelijk eens geen bus vandaag. Het goed onderhouden hotel ligt midden tussen de sociale woningbouw van stalinistische betonkolossen,

voorzien van onleesbare graffiti. Slechts een enkeling probeert de grauwhed enige kleur te geven met behulp van wat fleurige planten. De auto's in de straat zien er ook al beroerd uit en zijn voor ons van volstrekt onbekende merken. De op de grill aangebrachte hoefijzers hebben de voertuigen niet kunnen behoeden voor de deplorabele toestand waarin ze nu verkeren. Aan de rand van Madzharovo staat een school met daarvoor een parkje. Dit parkje is speciaal aangelegd voor de kinderen van het dorp. Nu hoeven ze niet meer te spelen op de giftige ertsafvalhopen. We gaan langzaam omhoog richting kraterwand. Links en rechts van het pad is de begroeiing wat spaarzaam. Wellicht ook een gevolg van de giftige ertshoudende bodem. Het vingerhoedskruid, *Digitalis lanata*, staat te pronken met zijn gele, bruingeaderde bloemen. Ik maak er een paar fraaie opnames van en lig meteen al een heel stuk achter op de rest van de groep. Op de kleine steenhoopjes zingt een *grauwe klauwier* zijn ochtendlied. Na een paar pogingen krijg ik hem redelijk op de foto. De *wielewaal* laat van zich horen en ik doe mijn best om weer bij de rest van de groep aan te sluiten. Langzaam stijgend zien we verschillende soorten eik. Op een *moseik* zit een mooi baardmos. Voor Klaas een aanleiding om ons het een en ander te vertellen over korstmossen als indicator van de luchtkwaliteit. Voor de vogellijst, wordt na discussie, de *middelste bonte specht* als nieuwe soort genoteerd. Ook de *boomkruiper* die we horen stond nog niet op de lijst. Van de vele planten die wij zien is mij de merkwaardige *doorwaskervel* (*Smyrnum perfoliatum*) bijgebleven. Na een steile klim passeren een oude mijningang. Op een *jeneverbes* groeit de parasiet *Arceuthobium oxycedrus*. Deze '*jeneverbes maretak*' is familie van de *Loranthus*, een parasiet die we eerder al op eiken zagen. Na nog wat klimwerk komen we in een soort cuesta-achtige begroeiing met veel prikkende struiken. Eindelijk is het vandaag ook eens een goede vlinderdag. In de ijle begroeiing van een eikenbosje vinden we eerst één en daarna enige tientallen exemplaren van de *Anacamptis pyramidalis* ofwel het *hondskruid*. De afdaling verloopt in sneltreinvaart, kennelijk worden we ergens verwacht voor de lunch.

De huisjes aan de rand van het dorp zien er zeer armoedig uit. Soms niet meer dan een paar golfplaten met plastic. Vaak hebben ze wel een goed onderhouden tuintje erbij en een hokje voor de geit. Een van de huisjes is aan de buitenkant voorzien van een enorme stapel kunstig gestapelde stoelen. Het schuurtje er naast staat helemaal volgepropt met fietsen en bromfietsen in vergaande staat van ontbinding. Maar kennelijk kan iemand er nog iets mee.

Bij een plasje is het een druk gezoem van bijen die er komen drinken. We duiken een pad in tussen een paar flats en zowaar daar staat de bus, die naar het schijnt, ons naar de lunchplaats bij de rivier zal brengen. Hij heeft echter eerst een zetje nodig want de accu is wat minder vandaag. We passeren de smalle brug over de Arda en zien een soort buizerd vlak langs de weg. We stoppen en zelfs de chauffeur kijkt geïnteresseerd, het is een *arendbuizerd*. De rossige onderkant is goed te zien. Bij het wegvliegen wordt nog even '*havikarend*' geroepen maar we zien heel goed dat de staart enigszins roestkleurig is en ongebandeerd. Aan de rivier, bij een caravan, is een terras gemaakt en staan de

salades van komkommer en tomaat al op ons te wachten. Het bier er bij smaakt ook weer prima en ondertussen kijken wij “fanatieke vogelaars” naar *vale gieren*. De dames van het gezelschap hebben hier geen oog voor. Zij genieten van de plaatselijke adonis die in zijn net iets te kleine zwembroekje aan de rivier ligt te zonnen. Een *zwarte ooievaar* loopt in de snel wassende rivier voedsel te zoeken. De rivier is diep uitgesleten in het zachte vulkanische gesteente. Op een zanderig steenbed vinden we een *scheltopusik* van ruim een meter, helaas is ie dood. Ondanks de voorlichting, dat ze voor mensen volstrekt ongevaarlijk zijn, slaan de herders uit het dorp de weerloze pootloze hagedissen nog steeds dood, volgens Hristov. In de rivierstruwelen met *laurierwilg* zingt de *vale spotvogel*. Verder horen we veel *nachtegalen* en zien *klauwieren* een *boomkruiper* en natuurlijk zijn ook hier volop *wielewalen*. Als om stipt vier uur weer een stortbui losbarst worden de oranje, gele en roze poncho's weer te voorschijn gehaald. Sommigen zijn helaas wat hardleers en worden ook vandaag weer nat. Bij terugkomst schijnt de zon al weer. De bus is al gedraaid en staat ons op te wachten. Hij staat keurig in de schaduw van een paar bomen, de neus een beetje stoer omhoog. Als we allemaal ingestapt zijn wil hij niet starten, accu leeg misschien? Alle sterke mannen eruit, maar ja, dat heuveltje! Alle dames er ook uit. En van je 1 2 3 drukken maar!. Edno, dve, tri, butti avtobusat. En jawel! na enkele pogingen gaat de bus over het heuveltje, start hij vlot en rijden we terug naar het hotel. Nog enkele bijzondere waarnemingen van deze dag: *keizersmantel*, *libellenhaft* (*Nemoptera bipennis*, een soort zwart-wit geblokte gaasvlieg met merkwaardig verlengde achtervleugels), *smaragdhagedis*, *aardster*, *prikneuzen* en een *rozerood kunstgebit*.

6 Valchi Dol, Studen Kladenetz en Cromlech

Na een busrit door fraai landelijk terrein volgde een korte wandeling naar het gierenrestaurant. Uitzicht op Vale, Aas- en Monniksgieren gegarandeerd. In verband met de hitte hebben we het middagprogramma laten vervallen en een bezoek gebracht aan de steenpilaren van Cromlech.

Nick van Moorsel stelde het verslag samen van zaterdag 24 mei:

Het belooft vandaag een geweldige dag voor de vogelaars te worden. Lies is al vroeg uit de veren (6.00 uur, jawel) om vogels te spotten en heeft aan de rand van ons stadje het nest van een wielewaal ontdekt, hetgeen zij vol trots aan het ontbijt komt vertellen. Dat gaan we later nog eens bekijken (wordt vervolgd), want na stevige ontbijt (2 pannenkoeken de man, enz, enz) wacht een busrit van 2 ½ uur naar Valchi Dol waar we een gierenvoederplaats gaan bezoeken. We hebben een lunchpakket mee.

Bij aankomst ziet Klaas vanuit de bus een vlucht roze spreeuwen. In de wandeling naar de uitkijkpost zien we de bijeneter, veldleeuwerik, witte kwikstaart, zwartkopgors, isabeltapuit en rhodopi korthoornrunderen.

Hristo vertelt me dat er halverwege de jaren negentig nog maar 3 paren vale gieren in het gebied over waren voordat de gierenvoederplaats werd ingesteld. Ze werden vervolgd (o.a. vergiftiging) en er was te weinig voedsel. Nu worden kadavers van vee bij boeren en herders opgehaald en hier gebracht.

Het aantal is nu weer boven de twintig of dertig paren gestegen. We zullen ook aasgieren zien en misschien een monniksgier. Monniksgieren broeden niet in Bulgarije maar over de grens in Griekenland in het reservaat Dadia, waar zich dichte bossen bevinden. Monniksgieren hebben oude bomen nodig als nestplaats en dergelijke bossen zijn hier niet.

De uitkijkpost is gelegen op een helling van de heuvel waar de zon op staat te blakeren en waar de temperatuur al richting de dertig graden loopt. Overal staat kleine (berg-) vogelmelk in bloei. Op een kleine, platte heuvel tegenover ons zien we de gieren al zitten. Het veld is bezaaid met botten. We tellen zo'n 23 vale gieren en 4 aasgieren. Hristo vertelt dat het in Europa slecht gaat met de aasgier, hoewel het aantal hier (circa 12 paar) nog vrij constant blijft (de reden van de teruggang is onduidelijk, maar men vermoedt dat de aasgier selectiever is in voedselkeuze en minder natuurlijke afweer heeft voor gifstoffen t.o.v. de vale gier). Naast de gieren tellen we nog een raaf, 2 bonte kraaien, een overvliegende arendbuizerd, een zwarte ooievaar en voor het eerst een zwarte wouw. De hop, koekoek en wielewaal laten zich voortdurend horen.

De vale gieren dreigen en pikken naar elkaar, alsof de pikorde voortdurend opnieuw vastgesteld moet worden. De aasgieren wandelen er rustig doorheen. Af en toe wordt er aan een kadaver geplukt. Wij hebben ons lunchpakket. Verder is er niet veel activiteit.

Tegen de middag vindt Klaas het mooi geweest en roept op om te vertrekken. Op dat moment roept Hristo: “Black Vulture!” Majestueus komen twee monniksgieren aancirkelen en landen op het veld. Ze zien er prachtig uit met hun opstaande verenkraag en gevlekte kop en zijn wat groter dan de vale gieren. Na een half uurtje wandelen we weer naar de bus.

Onderweg stoppen we nog even bij een mooi beekje in een rotsformatie van basalt (bij Studen Kladenetz). Volgens Hristo groeit hier een zeldzaam endem, nl. *Haberlea rhodopea*. We klauteren langs de beek omhoog en zien de plant die uit de rotspleten groeit.

Een verzameling van klein groen gekarteld blad. Helaas niet in bloei. We zien hier ook de eerste rotszwaluwen, die hun nesten tegen de rotswand hebben.

Het programma wordt afgesloten met een bezoek aan de steenpilaren van Cromlech. Het wandelpad er naar toe is pas nieuw aangelegd (lelijke betonnen goot met grind) en we ploegen door de dichte laag grind naar boven. Met wat fantasie lijkt de ring van steenpilaren op Stonehenge, maar dan veel kleiner. Er zijn ook nog fundamenten van een Thracisch graf, wat er uitgezien moet hebben als een soort hunebed.

Langs het grindpad naar beneden door het eikenbos (met de parasiet *Loranthus europaeus* op een eik) zien we nog verschillende orchideeën en een mooi veld met hoge grassen en veel bloemen, zoals Kievitsbloem en hoe heette de orchidee langs de weg ook al weer?

Vermoeid, maar voldaan weer in de bus op weg naar het diner en een lekker koud biertje.

7 Wandeling langs kraterwand rond Madzharovo.

De omgeving van Madzharovo biedt veel voor ons natuurliefhebbers. Fraaie rotswanden met *Silene compacta*, *Convolvulus cantabrica*, etc. Oogcontact met rodstuitzwaluwen op telefoondraad. Zwarte ooievaar op nest. Juvenile steenarend. Vleermuis in spleet. Lunch in BSPB met lezing beviel goed. 's Middags vrijgenomen en 's avonds met de liefhebbers een wandeling gemaakt vanuit het hotel langs de Arda. Blonde tapuit (oostelijke vorm), Cirlgors. Geen blauwe rotslijster..... wel *Asplenium septentrionale*, *Aremonia agrimonifolia* en *Digitalis lutea*.

Yula Fokkens-van Barneveld doet verslag van de ochtend van 25 mei:

Alweer mooi weer. Om 7.15 was er een extra vogelexcursie ingelast. Lies had namelijk het nest van een wiewaalpaar ontdekt. Dus toog een groot deel van de groep naar een mooi weilandje in de buurt van het hotel. Het terras was nog nat van de dauw- de honden blaften nog wat na en de hanen kraaiden voortdurend. Uit een raam klonk byzantijnse muziek.

Er ontstond enige verwarring over de plek waar het nest zich zou bevinden – langs deze weg of toch bij die andere. Feit is dat we het nest die ochtend niet gevonden hebben, helaas. We hebben echter wel de twee wiewalen zien vliegen. Ook andere vogels lieten zich horen, o.a. de grauwe klauwier, groenling, mussen, zwaluwen en ook het geroffel van een specht op een boom.

Het was er heerlijk, zo vroeg-landelijk, fris groen en rustig met toch volop leven om je heen.

Na deze excursie was er ontbijt in het vriendelijke hotel omringd door een geurende rozentuin en een mooie kapel met o.a. een afbeelding van een smekende Maria met kind (orante) met de armen omhoog. Een gebedshouding die bij de oude Grieken al voorkam en ook nog in de H. Mis gangbaar is. In de orthodoxe kerk komt deze afbeelding nog steeds voor, in tegenstelling tot in de westerse kerk.

Na het ontbijt met de bus naar het bezoekerscentrum van de BSPB: Birdlife Bulgaria Conservation Centre. We liepen over de lange brug over de Arda rivier en maakten een wandeling langs de kraterwand. Madzharovo, vroeger zee, is namelijk ontstaan door een vulkaanuitbarsting vele miljoenen jaren geleden. Vandaar ook al die mineralen die tot voor kort hier werden gedolven (zink, lood etc.). De rotswanden waren prachtig. Vogelaars en plantenmensen kwamen hier volop aan hun trekken. Bovenin zaten wat nesten, o.a.

van Vale gier en Zwarte ooievaar. Wat lager domineerde de prachtige *Silene compacta* – een koninklijke roodpaarse veelbloemige anjer. Ook zag men verschillende soorten vlinders, parelmoervlinder en koningspage. Hierna terug naar het bezoekerscentrum.

Op het terras eerst een flesje Cappy (kersenlimo) en daarna kregen we boven aan de hand van een maquette een uitleg over het gebied langs de Ardarivier en zijn vele natuurreservaten. Er was bijvoorbeeld een groep Vale gieren die van het ene naar het andere reservaat was verhuisd, maar niet meer wilde foerageren op hun oude plek, terwijl de gieren van het 1^e reservaat wel voedsel gingen zoeken in het nieuwe broedgebied en dan weer terug keerden naar hun eigen plek. Het was zeker interessant de lezing in redelijk goed Engels. Men gaf ook educatie aan kinderen. De apparaten met knoppen en lichten ontbraken ook hier niet. Ook had men eieren van de drie soorten gieren tentoongesteld met veren en botten. Zoals gebruikelijk in bezoekerscentra was er van alles te koop, boeken, stenen, T-shirts met gieren en spelden met gieren. Na deze informatieve bijscholing gingen we met de bus weer lunchen in het restaurant in het dorp.

De rest van het programma maakte ik niet meer mee. Margriet, Kees en ik konden met een Turkse Bulgaar, die geen woord over de grens sprak, mee rijden naar Kardzhali om Simon aldaar in het ziekenhuis te bezoeken. De man deed er 1 uur en 15 minuten over. Héél snel. We kwamen precies op tijd om 4 uur (van twee tot vier was er rustpauze) bij Simon aan, die gekleed en gehuld in een handverband net van plan was een luchtje te gaan scheppen. Wat een verrassing! We gingen in zijn koele kamer met balkon (niet eens zo slecht) even uitrusten op het lege bed en we zakten er met zijn

3en bijna tot op de grond toe in weg. Simon was blij met de bananen en appels. Hij at graag fruit, al zorgde Michaela, de touroperator, goed voor hem. Van het ziekenhuis kreeg hij af en toe een worst. Dat was al veel. We gingen in de tuin zitten met veel bekijks van de patiënten (in pyjama) met familie. Van Erik van Dijk (Boris voor sommigen) hadden we de laptop meegekregen met foto's van de afgelopen dagen. Simon genoot er van. Hij had een deel ook zelf gezien. Hij was opgewekt en hoopte dinsdag al ontslagen te worden uit het ziekenhuis. Dat werd donderdag. De tijd, 1½ uur, vloog om. De tuin was daar redelijk koel. Na Simon weer boven afgeleverd te hebben op zijn kamer met TV reden we weer snel terug naar Madzharovo met onze Bulgaar. Ditmaal met een grote plant voorin. Margriet paste er nog net naast. Er werd afwisselend gebeld, links gereden, gemiddeld 30 km boven de maximumsnelheid. Alles ging goed omdat er weinig tegenliggers waren. Margriet liet hem nog een keer stoppen om een prachtige rode tak van de pruikenboom te plukken voor Hristo. Veilig op het terras trakteerden we hem op pils, frieten en anijsdrank. Het werd zelfs gezellig. Hij bleek de man te zijn van de kookster in het biologisch Centrum.

Christine Bekkers maakte het volgende verslag van de middag van 25 mei::

Na de lunch in de plaatselijke snackbar lopen we naar ons hotel in Madzharovo. Yula, Kees en Margriet gaan op ziekenbezoek bij Simon. Ze worden door een man uit Madzharovo met de auto naar het ziekenhuis in Kardzhali gebracht. De rest van de groep heeft een vrije middag.

Wij strijken neer op het terras van het hotel en genieten van een lekker ijsje. Lies en Gerard gaan ondanks de hoge temperatuur toch nog een wandeling maken. Nu hebben we ook de tijd om het kapelletje in de tuin van het hotel wat beter te bekijken; er zijn best wel aardige schilderijen binnen te zien. Terwijl we wat rondlopen verschijnt er ineens een schildpad op het terras; deze is, als we het Bulgaars van de eigenaar tenminste goed begrijpen, is hier een keer komen aanlopen en blijkt al enige jaren in de tuin van het hotel te bivakkeren. Om 5 uur gaan we, na de middaghitte, op pad voor een avondwandeling langs de Arda, vergezeld van 2 magere hondjes, die ons de komende 2 uur gezelschap zullen houden. Maaike blijft in het hotel om bij te komen van een fikse verkoudheid. Direct al bij het begin van de wandeling zien we de blonde tapuit en horen we de vale spotvogel. Joop ziet op een boomstam langs de Arda een mooi vogeltje en neemt snel een foto, door Klaas direct herkend

als cirlgors (zie afbeelding). Klaas wijst ons verschillende varens aan op de rotsen zoals steenbreekvaren, schubvaren en de op een grasje gelijkende noordse streepvaren (*Asplenium septentrionale*). Rond zeven uur zijn we weer terug bij ons hotel, waar Yula, Kees en Margriet ondertussen weer terug zijn uit het ziekenhuis. Met Simon gaat het gelukkig wat beter; ze lopen hem in het ziekenhuis tegen het lijf als hij op weg is naar de tuin. Hij was erg blij met het bezoek, een welkome afleiding voor hem. 's Avonds eten we gelukkig in het hotel, waarbij het prima diner wordt afgesloten met een, met brandende sterretjes versierd, ijsje: "Coupe Madzharovo flambée". Feestelijk! Daarna ging ieder

zijns -/haars weegs en pakken voor het vertrek de volgende ochtend.

8 Meandrite na Biala Reka.

Een inspannend programma vandaag op 26 mei. Eerst een korte stop bij het kalkgrasland van Likana met orchideeën en andere bijzonderheden, onder meer de uiterst zeldzame verwant van onze meidoorn: *Eriolobus trilobata*. Vervolgens een nogal lange busrit naar een geweldig mooi gebied langs de Biala Reka rivier. Hier is zwemgelegendheid. Vanwege de hitte is er na de lunch niet meer gewandeld en hebben we een kort bezoek ingelast aan een traditioneel dorp op de Griekse grens (Gorno Lukovo).

Ons derde overnachtingsplekje, familiepension 'Bor' aan de rand van Ivaylovgrad, herbergt een interessante variatie in kamertypen, variërend van luxe suite tot een zolderkamer waar je gebukt moest douchen. Het personeel was traag, gemiddeld nog geen 16 jaar en sprak nadrukkelijk vloeiend Bulgaars en verder niets..... Moderne muziek en outfit verraadde al wel een lichte neiging naar aansluiting bij de rest van Europa, al schalden er ook regelmatig gezellige folkloristische deuntjes uit de luidsprekers op het terras. Het mocht de pret echter nauwelijks drukken. Dat geldt zeer zeker niet voor de talloze 's nachts blaffende honden.....wat een stamina hebben die beesten.....

Ellen Kerkhof heeft het volgende verslag opgetekend:

Vóór het ontbijt is een aantal mensen er al op uit geweest en na enig overleg wordt de bonte specht die gezien is, gehouden op een Syrische. Dit is een nieuwe soort voor deze vakantie, hoewel hij waarschijnlijk achteraf al eerder is waargenomen.

Vandaag gaan we verkassen naar Ivaylovgrad. We vertrekken een half uur eerder dan gewoonlijk, dus om half negen. Dit nadat de eerste gelegenheid om ansichtkaarten te posten is aangegrepen (geen buitenbrievenbus in Madzharovo). Ivaylovgrad ligt dicht bij de Griekse grens in het Zuidoosten van Bulgarije. We rijden langs de Arda als de eerste blauwe reiger van deze vakantie enthousiast

wordt begroet. De bus wordt tot stoppen gemaand als er plotseling flink wat watervogels gezien worden. Het blijken aalscholvers, nog meer blauwe reigers, knobbelzwanen, wilde eenden. Geen heel bijzondere soorten, maar het telt weer aan voor de vogellijst. Klaas herkent zelfs in de vegetatie het karrekarré van de grote karekiet.

In de buurt van Ivaylovgrad verandert het landschap, we zien o.a. wijnbouwvelden en bergjes voor houtskoolproductie.

Na een koffiepauze in een ommuurde binnentuin, waar we een nieuwe gids ontmoeten, gaat het op naar Likana. Dit natuurgebied is een eldorado voor plantenmensen. Er worden wel 7 soorten orchideeën gezien en nog vele andere nieuwe plantensoorten, zoals paarse toorts. De wandeling eindigt bij een bijzondere boom, die een bordje draagt: *Eriolobus trilobata* (Nicht probeert er op de

afbeelding omheen te kijken). Hristo vertelt dat er van deze boomsoort 100 exemplaren bekend zijn in de EU, waarvan 3 in Bulgarije en 1 in dit reservaat. Voor de vogelmensen is het ook interessant, want we zien een wespendif en een dwergarend. Hristo wijst op een baardgrasmus. Onderweg fladderen vele kleine ijsvogelvlinders.

Hierna brengt de bus ons naar het volgende natuurgebied: Meandrite na Baila Reka = Meanders van de Witte Rivier. Om de picknickplaats te bereiken moeten we door de rivier waden. Iedereen blijft overeind. Op weg naar de idyllische lunchplek zien we veelvuldig het klein spiegelklokje. Het eerste wat Klaas doet is een

duik nemen in de rivier en hij wordt enthousiast gevolgd door Erik (Fr), Margriet, Joop, Lies, Nick en Maaïke. Deze mensen mogen hiervoor wel even met name genoemd worden.

De picknick is geheel verzorgd met heerlijke ter plekke vers geroosterde worstjes.

Onderweg naar het authentieke dorpje Dolno Lukovo, met huizen van natuursteen, wordt het tweede zoogdier van de reis gezien: een ree. In het centrum van het dorp wijst Hristo op de uit het bos overgeplante bijzondere Griekse aardbeiboom (*Arbutus andrache*). We worden losgelaten en krijgen de kans om nog een klein gerestaureerd kerkje te zien.

Vermeldenswaard is ook de ervaring van Lies met een scheltopusik vlak voor haar neus (de pootloze hagedis met die moeilijke naam, die er uit ziet als een slang).

Op weg naar het hotel zien we regelmatig bijeneters. Het eindpunt van deze dag is Hotel Bor aan de Borstraat (Denneweg). Voor Hans is er op de slaapkamer nog een verrassing als hij een gekko ziet, die zich achter zijn tas wil verstoppen. Het dier gaat op de foto en wordt gedetermineerd als de Egeïsche naaktvingergekko, ofwel *Cyrtodactylus kotschy*.

9 Lyutitza en Plevun

Lyutitza zal me altijd blijven als een gebied met veel spanning: welke vogel probeert zich zo onopvallend mogelijk te houden in de verlaten amandelboomgaard aan het begin van de wandeling? Was het een scharrelaar daar bij die rotsen of zong er een moeilijk te herkennen Vale spotvogel in het lover?. Eindelijk kregen we weer een veldlunch, bij het klooster van Elena en haar vriendje. De Romeinse brug even verderop wordt opgeknapt, maar voor velen was het een brug te ver in de hitte. Langs een kolonie van siesels voert de weg terug naar de bus. Na een vrij korte rit worden we afgezet bij een dolmen (kamergraf) in een kalkgrasland en wandelen we door een eeuwenoud landschap met knoteiken, moerbijbomen en begraasde weilanden naar Plevun. Het diner wordt genoten in een heel goedkope ecopub met koude patat.

Het verslag van dinsdag 27 mei danken we aan Margriet Maan:

Het was een prachtige, goed bestede dag, alhoewel we weer veel te laat vertrokken, mede omdat het postkantoorje zijn jaarlijkse voorraad postzegels moest verkopen. Post voor het buitenland kan niet in de brievenbus, maar moet worden afgegeven op het postkantoor. 't Is maar dat we 't weten. En wie leest daar het Latijnse schrift? 't Zal ooit nog wel eens aan komen, die post.

De bus stopt bij een archeologische opgraving. Mooie Romeinse mozaïekvloeren met swastika's en "portretten" en wat restanten van zuiltjes. We mogen niet fotograferen, maar tot op heden is er nog geen enkele ansichtkaart of brochure te koop. Allemaal toekomstmuziek. In de hal werken mensen in een damp van tinner. Hristo volgend lopen we achter de opgravingen om het veld in. De plantenmensen duiken meteen op de grond...wat wil je, als je naar vanille geurende wantsenorchissen vindt en heel toepasselijk *Onobrychis caput-galli*. Iets verder, op een glooiende helling wandelen we door een uitgestrekte, verwaarloosde amandelboomgaard. Zo'n prachtige grote boomgaard en toch verlaten! Wat triest. In de weiden onder de bomen geurt een schat aan veldbloemen. De vogelaars klimmen vast een eindje de heuvel op om te genieten van druk heen en weer vliegende Isabeltapuiten.

Dwars door het veld gaat het. Heerlijk! Voor we de weg bereiken komen we langs braakliggende akkertjes op de glooiing. Eén akker is wel bebouwd en biedt een schouwspel als van een plaatje uit

een boek rond 1920. Een graanakkertje zoals het moet zijn met allerlei akkeronkruiden: spiegelklokjes, bolderik, akkerridderspoor (Consolida), kamille, wikke, nonea (een ruwbladige, familie van de smeerwortel), klapprozen, te veel om op te noemen.

Helaas, de groep gaat al verder richting rivier. Bij het oude klooster wordt beschutting tegen de felle zon gezocht onder een reusachtige, eeuwenoude plataan. Meteen een mooie picknickplek voor een ongebruikelijke lunch in het veld. Christien loopt al botaniserend een ruig weilandje op en komt met de schrik in het lijf terug gerend. Een wel één meter lange slang vluchtte glijdend over haar schoenen tussen de planten. Was het een scheltopusik, een ringslang of zelfs een esculaapslang? Het beest was te snel om te onderscheiden.

Of we de brug nog willen zien! Natuurlijk willen we ook nog naar de Romeinse brugwe zijn er immers vlakbij. Glibberend over de stenen steken we het riviertje over. Twee grote gele kwikken vliegen geschrokken op. Het is echt een fraai stenen éénboogsbruggetje.

Dan puffend en zwetend, in stijgende lijn terug naar de picknick plaats. 30 graden en broeierig. Onderweg naar de bus de verrassende ontdekking van de siesels, een soort grondeekhoorns. Vanaf de weg kun je ze met de kijker hol in, hol uit, zien rennen.

Na een busritje worden we weer geloosd voor het bezichtigen van de dolmen. Als we zo serieus staan te luisteren en hem allemaal aanstaren wordt Hristo altijd verlegen; hoe red ik mij hier weer uit. Enfin, uitvoerig verklaart hij dat hier in de oudheid een Thracisch dodenritueel plaats vond en hoe dat in zijn werk ging. We struinen in een bloemenzee door een fraai, parkachtig landschap. Klaas haalt zijn hart op aan de korstmossen en wij aan de vlinderorchissen. Dan over het koeienpad richting het historisch dorpje Pelevun. Speciaal voor ons gaan de kerk en het museum open. Het is kiezen tussen eerst de kerk of een lekker koud biertje. 't Zal je toch verbazen dat de kerk won. In de ecopub, een soort eetcafé, is het gezellig en gastvrij. Weliswaar geen conversatie, het moet toch even gememoreerd worden dat de WC wel super eco is, een gat in het beton. Alles went.

Inmiddels is de 'doggybag' gevuld en het vlees gevoerd aan een heel lieve zwerfhond vol teken. Ook nog een goeie daad verricht vandaag!

10 Studen Kladenetz game breeding station.

Het wildreservaat (game breeding station) van Studen kladenetz is wel een eind rijden vanaf Ivaylovgrad. Maar de rit is fraai, onder meer langs een groot stuwmeer. Pioenrozen, Damherten, Grauwe vliegenvangers en Scharrelaar maken de vermoeiende reis enigszins goed, evenals de prima lunch met dito uitzicht op het meer bij de jachthut. Vanwege de hitte is er weinig gewandeld. 's Avonds is ter compensatie in de avondkoelte een excursie ingelast vanaf het hotel naar het nabijgelegen reservaat: een kalkheuvel met veel zwartkopgorzen en orchideeën.

Dagverslag woensdag 28 mei:

Vandaag staat het bezoek aan het Studen Kladenetz game breeding station op het programma. Tijdens een lange busreis ontwaren we o.a. vijf zwarte ooievaars bij Krumovgrad, de gebruikelijke witte ooievaars op nest, kleine klapekster, aasgier, bijeneter, koekoek, roodstuitzwaluw, isabeltapuit, en Turkse tortel. Voor een scharrelaar zijn we even gestopt om hem goed te kunnen bekijken. Toen zagen we ook de oostelijke pijpbloemvlinder (Hans heeft hier een prachtige foto van gemaakt). Onderweg kregen we van Klaas een cursus "eikenboomsoorten herkennen van de laagste zone" o.a. donzige eik, Hongaarse eik en Turkse eik.

Het laatste stuk naar de jachthut van het game breeding station zouden we wandelend afleggen om wat meer van de omgeving te kunnen zien. Eindelijk zagen we een kleine zilverreiger langs de Ardarivier. Het is opvallend dat er erg weinig reigersoorten gezien werden. Wellicht komt het door de wisselende waterstand in het stuwmeer en de rivier. Onderweg kwamen we langs een bergwand waar vale gieren broeden. Met de telescoop werd een jong op het nest gespot. Van de wilde pioenroos die langs de weg groeide waren alle bloemen opgegeten, waarschijnlijk door de damherten die hier voor de jacht worden 'gekweekt'. Halverwege de wandeling werd er besloten om met de bus verder te gaan want het was erg warm en we liepen in de volle zon.

Aangekomen bij de jachthut was de tafel al gedekt en kregen we een prima lunch geserveerd (koude komkommersoep, gevulde paprika, baklava en fruit), met een mooi uitzicht op het stuwmeer. Onder het afdak boven de eettafel zat een boerenzwaluw te broeden. Ook zij had het warm, want ze had haar bek voortdurend open. Na de lunch konden we een uur rondwandelen. Veel te kort om alles goed te kunnen bekijken. Gerard scoorde een nest van de wielewaal en Lies een nest van de grote bonte specht. Ook werden er groepjes grazende damherten gezien. Een deel van onze groep bleef bij

de jachthut en kreeg een filmvoorstelling voorgeschoteld over het damhert (lekker koel binnen). Op de terugweg kwamen we een egel tegen (de vierde zoogdierensoort pas). Het middagprogramma ging niet door omdat het te warm was. Iedereen heeft lekker wat geluierd rond het hotel. Om toch nog een stukje te kunnen wandelen besloten we lopend naar het diner te gaan en ook daar was het eten prima en het bier lekker koud.

11 Ivaylovgrad

Kort dagprogramma in en rond Ivaylovgrad met wijnproeven en lunch in de Yamantiev Winery. Middagwandeling over kalkheuvels bij hotel. Overnachting in Ivaylovgrad.

Maaïke Vervoort ervoer donderdag 29 mei 2008 als volgt:

Vandaag fantasievol ontbijt, oliebol zonder krenten en rozijnen, met feta.

Een rustig dagje: 's morgens rechtsaf vanuit het hotel wandelen, 's middags linksaf.

Bij een bron staat een mooie zeldzame netelboom, het is een oude gewoonte bij een bron en bijzonder soort te planten. We komen een man met lege ezelskar tegen, Hij blijkt een gewild en willig fotomodel. We zullen hem vandaag nog een paar keer ontmoeten, kar vol hooi, en weer leeg. We zien tijdens de vroege ochtendwandeling o.a. een grote groep uitgebloeide limodorums, wilde weit en groot warkruid.

Cadeautjesjacht en stadsbezoek zijn niet spectaculair. Het grote met marmer betegelde plein vertoont wat scheurtjes, en ziet eruit alsof dat altijd al zo geweest is. Het infocentrum van Ivaylovgrad bestaat vooral uit een bord, erachter zijn alleen kindertekeningen en een vrolijke dame die schielijk met middagpauze gaat. Daarna eens tijd om de al beetje verlepte bloemenoogst van de afgelopen dagen eens rustig te bekijken.

Voor de lunch worden we vandaag niet alleen vetgemest, maar ook dronken gevoerd in de plaatselijke hoop op werkgelegenheid en rijkdom, de wijnfabriek. Tijdens het eten komt ons, aan de Bulgaarse bacteriën, verloren schaap, Simon, terug.

De middagwandeling gaat naar een hoogte met uitzicht op wijnvelden en landbouw, lege fabrieken, en in de verte een grote stad, die al in Griekenland ligt, wat ik aanvankelijk voor een mooi gelegen kuroord had gehouden was een in onbruik geraakte legerplaats. Er staat *Orchis coriophora* en *Ophrys cornuta*. De zilversalie bloeit eindelijk en de *Sideritis montana* (zie afbeelding) en de *Achillea clypeolata* nog steeds.

We verdwalen een beetje in het dorp en zien de "stadsreiniging" in de vorm van een oudere dame de, wel al een beetje verdorde, planten die wij zo mooi vinden, tussen de tegels en de berm uit trekken. Ik beschouw het als een vingerwijzing dat, de mooiste tijd in Bulgarije voorbij is en we nu kunnen vertrekken.

12 Transfer van Ivaylovgrad naar Sofia hotel

Het is een 7 uur (!) durende busreis van Ivaylovgrad naar Sofia. De citytour per bus (!) levert een langdurige blik op lelijke gebouwen en de verkeerschaos van de Bulgaarse hoofdstad. Sofia Panoramic Tour nooit meer doen. Alleen de Nevski kathedraal is aardig (verzorgde kleding!). Gewoon een paar uur winkelen rond voetgangersarea of nog beter: Sofia negeren. Hotel Dolna Banya is gloednieuw, overdreven luxe, duur en het restaurant sluit om 10 uur.

Vrijdag 30 mei werd door Hans Schinkel als volgt verwoord:

Ook deze laatste dag belooft veel en wel het begin van de terugreis: een langdurige busrit naar Sofia. Het vertrekken is dus een uur vervroegd, net als het eten en –ook niet onbelangrijk- het opstaan. Dit alles gaat volgens plan en om acht uur, nou ja, vijf minuten later, vertrekken we.

We rijden langs weiden en bossen, het duurt drie kwartier voor we het eerste stadje passeren. Vrouwen met hoofddoekjes op en harembroeken aan gaan met een hak het onkruid op tabaksakkers te lijf. Hier en daar rijdt een oude man op een ezelskar, zo'n man heeft het misschien wel makkelijker dan zijn mountainbikende leeftijdsgenoten in Nederland. Herders met schapen, met geiten of met koeien. Een dode koe langs de weg, een schildpad steekt in een rustig tempo de weg over, een andere schildpad verkiest de veiliger berm. Kortom, er is van alles te zien.

De heuvels worden lager en de akkers groter, we rijden de vlakte in. Vrouwen met een hak zijn vervangen door tractoren met ploegen. Op een geploegde akker foerageert een groep van zo'n 15 ooievaars. Een koffie- en toiletstop bij een café langs de weg. In de gang naar het toilet hebben twee boerenzwaluwen een nest gemaakt. Ze komen steeds aanvliegen, keren vlak voor het nest en vliegen weer terug, bang voor de rij wachtenden? We gaan verder, rijstvelden en zelfs een kievit, een nieuwe soort voor de vogellijst. Onze lunch staat klaar in een 'Happy' restaurant, een echt Bulgaarse lunch, eerst sla, dan een soort puree met hachee en wat groente, een enorm kaasbroodje en een flan. Net

als in het Happy-restaurant op de heenreis wordt ook hier nog volop gebouwd, ook hier vooral rond het toilet.

Tegen drieën rijden we Sofia binnen, flats uit de communistische tijd, sommige delen ervan zijn opgeknapt met nieuw stucwerk en kozijnen van kunststof. Moderne kantoren en appartementsgebouwen, veel bouwactiviteit.

Om kwart over drie komen we bij het beginpunt van de stadstour. In Bulgarije is alles goed geregeld, voor zo'n tour is dus een speciale vergunning nodig, onze bus en gids hebben die niet. We moeten dus wachten op de stadstourbus met bijbehorende vergunning en gids. De tour beantwoordt volkomen aan de verwachtingen: echt iets voor Jiskefet-liefhebbers. ('Links ligt een park, er loopt een klein riviertje door. Hoewel het riviertje erg klein is, is het toch geen riool. Het is ook geen attractie omdat de rivier zo klein is'. 'Deze nieuwe kerk is gebouwd dankzij giften van businessmen, niet van ordinary people'. 'In de joodse wijk liggen twee Israëliische reisbureaus'). Wie heeft dat bedacht, een bustour na een busreis van bijna zeven uur?

Na de bustour volgt, na een korte discussie, nog een uurtje 'shopping'. De meeste reizigers lijken er geen behoefte aan te hebben maar het staat in het programma en belofte maakt schuld We worden gelost bij de Nieuwendijk van Sofia. Ernaast een markt met echte stalletjes (eten & kleding) en bejaarden die de meeropbrengst uit hun groentetuintje verkopen (bosjes dille, wat sla, wat tomaten, enzovoorts). Het eerste terras waar we willen gaan zitten sluit net. Het tweede heeft geen plaats omdat alle niet bezette plaatsen geserveerd zijn, het derde biedt uitkomst. Gelukkig laat zich wel een zwarte roodstaart horen: de laatste aanwinst voor de vogellijst.

Nog een busrit naar het laatste hotel, de kamer blijkt een riant appartement te zijn. Er wordt dan ook geen Bulgaars bier geschonken, wel Grolsch. Voor het eerst een nagerecht met Bulgaarse yoghurt, heerlijk!

Vroeg naar bed, morgenochtend vertrekt de bus naar het vliegveld immers al om vijf uur. In bed begrijp ik waarom de stadstour in het programma zat. Zo'n vervelend onderdeel aan het eind van een reis maakt ook het einde van een reis tot een feest. Als we in Assen aankomen, 29 uur na het vertrek uit Ivaylovgrad, moeten we bijna een half uur op een taxi wachten. Ook in Nederland gaat niet alles naar wens.

13 Transfer naar Sofia airport en terugreis

Zowel het vervoer van het hotel naar het vliegveld als de terugvlucht verliepen prima.

Tot groot genoegen van de leiding (Klaas van Dort namens de KNNV) bestond de groep grotendeels uit zeer enthousiaste mensen met een natuurkennisniveau variërend van goed tot uitstekend. Er valt nog wel wat aan het programma te verbeteren. Met name een versimpeling in de vorm van één gebied bezoeken per dag met een lunch te velde, een rustdag halverwege de reis en het diner nuttigen in het pand van overnachting zal de reis naar de oostelijke Rhodopen ten goed komen.

De vogeltoppers van dag tot dag door Lies van Rijsbergen

19 mei

Alleen gevogeld vanuit de bus. De eerste grauwe klauwieren op draad. s' Avonds het geluid van nachtegalen en dwergooruilen om alvast in de stemming te komen.

20 mei.

Prachtige dwergarend die vlakbij naar een prooi dook, en miste. Zwarte ooievaars op thermiek. Aasgier en vale gieren.

21 mei

Dit bleek een roofvogeldag: diverse slangenarenden en steenarenden, buizerds, wespdivieven en een zwarte wouw. Spanje heeft de naam een roofvogelland te zijn, maar Bulgarije kan er ook wat van. Andere toppers: zwartkop- en cirgors mooi van dichtbij en heel kort een appelvink in een boomtop bij de lunchplek. Verder witte-, grote gele- en Balkankwikstaart.

22 mei

Een wandeling van twee uur naar Perperikon met als beloning (behalve Perperikon) een boomvalk zwevend boven de ruïnes. Rotsklever, gehoord door Klaas, die er een dansje bij maakte (Klaas dus). Op weg naar de lunchplek een roodborsttapuit. Veel slangenarenden.

23 mei

Havik. Tijdens de lunch vale- en aasgier, wielewaal goed gezien. 's Middags een wandeling langs de Arda. Twee 'middelste bonte spechten' dartelend in een kale boom. Later bleken het toch grote bonte spechten te zijn. Zwarte ooievaar, wadend door de rivier. Voor de lunchplek een prachtige arendbuizerd in een boom vlak langs de weg. Vale spotvogel gehoord.

24 mei

De vakantietopper: het nest van een wielewaal ontdekt!

Naar de gierenvoederplaats, veel valse gieren, zes aasgieren, een zwarte wouw en als toetje ook nog twee monniksgieren. Later die dag een groepje roze spreeuwen! Een nieuwe soort voor mij. Gestopt bij een rots vol rotszwaluwen.

25 mei

's Morgens vroeg met acht man weer naar het nest van de wielewaal. Laat ik het nou niet meer kunnen vinden! Wat een ellende, ik begon te twijfelen of ik het de dag ervoor wel echt gezien had!

26 mei

's Morgens vroeg weer vogelen: nu met Pauline en Nick.. En waarachtig! Het nest teruggevonden en pa en ma wielewaal lieten zich goed bekijken.

27 mei

Uitgebreid twee grote gele kwikken bekeken die aan het foerageren waren bij een Romaanse brug.

28 mei

Gloeïend hete rit naar een 'fokstation' van damherten. Tussenstop bij een moerasgebied om de soortenlijst wat op te krikken: blauwe reiger en wilde eend tot grote hilariteit van Maaïke. Maar daar toch ook de grote karekiet gehoord! Klapekster gezien door Pauline en Nick. Een scharrelaar liet zich uitgebreid bekijken. Bijna bezweten tijdens een wandeling op het heetst van de dag.

Het nest van een grote bonte specht ontdekt, het kopje van het jong was duidelijk te zien.

29 mei

Tijdens een wandeling voor het ontbijt pas uitgevlogen cirlgorzen piepend op de grond en in het struikgewas.

's Middags veel isabeltapuiten en zwartkopgorzen. Niet één roofvogel vandaag!

30 mei

Rit naar Sofia zonder toppers.

31 mei

Een topperloos vertrek naar Nederland.

Samenvattend:

Mei:	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
Dag:	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Aantal soorten per dag:	23	50	44	45	41	52	48	48	45	46	40	28

Bijlage 1: Vogels Bulgarije – Rhodopen door Lies van Rijnsbergen

	juni:	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	totaal
	Dag:	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
Aalscholver				x							x			2
Reigers														
Kleine zilverreiger											x		x	2
Blauwe reiger									x		x		x	3
Zwarte ooievaar			x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	11
Ooievaar		x	x		x	x	x	x	x	x	x	x	x	11
Knobbelzwaan									x					1
Eenden														
Wilde eend									x		x			2
Roofvogels														
Wespendief				x					x	x				3
Zwarte wouw			x				x						x	3
Slangenarend			x	x	x	x	x			x				6
Steenarend				x		x	x		x	x	x			6
Havik				x		x								2
Sperwer			x					x						2
Buizerd		x	x	x	x		x	x	x	x	x	x	x	11
Rode wouw							x							1
Arendbuizerd			x			x	x	x						4
Schreeuwarend										x				1
Dwergarend			x						x	x				3
Torenvalk		x	x			x	x	x	x		x	x	x	9
Boomvalk					x									1
Aziatische steenpatrijs								x						1
Steltlopers														
Steltkluut		x												1
Kluut			x											1
Kievit													x	1
Meeuwen														
Geelpootmeeuw				x			x						x	3
Duiven														
Rotsduif		x												1
Houtduif					x	x	x					x	x	5
Zomertortel			x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	11
Turkse tortel					x		x	x	x		x	x	x	7
Koekoek			x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		10
Uilen														
Dwergooruil			x	x	x	x	x	x		x	x	x		9
Steenuil								x						1
Bosuil					x									1
Zwaluwen														
Gierzwaluw			x		x		x	x	x	x	x	x		8
Alpengierzwaluw							x	x						2
Vale gierzwaluw									x	x		x		3
Oeverzwaluw				x										1
Boerenzwaluw		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	12
Roodstuitzwaluw		x	x			x	x	x	x	x	x	x	x	10

Bijlage 1 (vervolg 1): Vogels Bulgarije – Rhodopen door Lies van Rijnsbergen

juni:	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	totaal
Huiszwaluw	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	12
Bijeneter	x	x	x	x	x	x		x	x	x	x	x	11
Scharrelaar	x					x				x			3
Hop	x	x			x	x	x	x	x	x	x		9
Spechten													
Groene specht			x		x		x			x			4
Grote bonte specht		x						x		x			3
Middelste bonte specht					x								1
Syrische bonte specht								x	x				2
Leeuweriken													
Kuifleeuwerik	x	x							x			x	4
Boomleeuwerik		x	x	x	x	x		x	x		x		8
Veldleeuwerik		x				x		x	x		x		5
Piepers													
Graspieper			x										1
Kwikstaarten													
Witte kwikstaart		x	x	x	x	x	x	x	x	x			9
Grote gele kwikstaart			x						x				2
Balkankwikstaart		x	x										2
Noordse kwikstaart													
Winterkoning					x								1
Heggenmus				x									1
Lijsters													
Merel	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		11
Zanglijster					x				x		x		3
Grote lijster		x	x		x		x				x		5
Roodborst			x	x	x		x						4
Nachtegaal	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		11
Zwarte roodstaart												x	1
Roodborsttapuit				x		x			x	x		x	5
Tapuiten													
Tapuit		x	x	x	x	x		x					6
Isabeltapuit						x			x	x	x		4
Oostelijke blonde tapuit				x			x						2
Zangers													
Rietzanger								x					1
Grote Karekiet								x					1
Spotvogel									x				1
Vale spotvogel					x		x						2
Baardgrasmus								x					1
Grasmus			x										1
Orpheusgrasmus									x				1
Zwartkop		x	x	x	x	x	x						6

Bijlage 1 (vervolg 2): Vogels Bulgarije – Rhodopen door Lies van Rijnsbergen

juni:	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	totaal
Tjiftjaf			x			x	x	x	x		x		6
Goudhaan				x									1
Grauwe vliegenvanger							x			x			2
Mezen													
Koolmees	x	x	x	x	x	x	x	x		x	x		10
Staartmees							x	x	x				3
Glanskop		x					x						2
Zwarte mees							x						1
Klevers en kruipers													
Boomkruiper					x					x			2
Rotsklever				x									1
Klauwieren													
Grauwe klauwier	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	12
Roodkopklauwier	x	x	x			x		x	x	x	x		8
Kleine klapekster										x			1
Kraaien													
Ekster	x	x	x	x	x	x	x	x		x	x	x	11
Gaai		x		x	x	x	x		x	x	x		8
Kauw			x	x									2
Roek		x											1
Bonte kraai	x			x		x		x		x			5
Kraai			x					x					2
Spreeuw	x	x	x	x		x	x	x	x	x	x	x	11
Roze spreeuw						x						x	2
Raaf			x			x	x			x			4
Mussen													
Huismus	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	12
Ringmus		x	x	x									3
Spaanse mus		x	x	x		x			x		x		6
Vinken													
Vink		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	11
Putter		x		x	x	x	x	x	x	x	x	x	10
Kneu					x	x		x	x		x		5
Groenling	x	x		x	x	x	x	x	x	x	x		10
Appelvink			x	x						x			3
Gorzen													
Cirlgors		x	x	x	x		x	x			x		7
Ortolaan			x				x						2
Zwartkopgors		x	x			x	x	x	x	x	x	x	9
Grauwe gors	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	12
Grijze gors		x											1
Gieren													
Vale gier		x		x	x	x	x			x			6
Aasgier		x			x	x	x	x	x	x			7
Monniksgier						x							1

Bijlage 2: Dagvlinders Bulgarije – Rhodopen door Hans Schinkel

Bulgarije is een bekend doel voor vlinderreizen. Bij deze KNNV-reis naar de Oost-Rhodopen bleek dat dat niet zo vreemd is. Het landschap is er, in ieder geval in de Oost-Rhodopen, kleinschalig en afwisselend: bossen, bloemrijke weiden, overhoekjes, bosranden. Er is wat akkerbouw, herders laten het grasland beweiden door kuddes koeien, geiten en schapen. De landbouw is kleinschalig en lijkt milieuvriendelijk. Het gevolg van dit alles is: geen monocultuur van Engels raaigras maar een afwisselend landschap en een zeer soortenrijke flora, kortom een ideale plek voor vlinders en om naar vlinders te kijken.

De heersende hoge temperaturen maakten de vlinders extra actief zodat het waarnemen ernstig bemoeilijkt werd: ze vlogen wel erg snel weg. Niet alle aanwezige soorten zijn dan ook goed waargenomen en niet alle waargenomen soorten zijn op naam gebracht. Bij het op naam brengen van vlinders is gebruik gemaakt van: De nieuwe Vlindergids Tolman & Lewington, 1999, Baarn. In een aantal gevallen is hierbij gebruik gemaakt van foto's. Onderstaande lijst is zeker niet uitputtend. Er zijn in ieder geval 'blauwtjes' waargenomen en gefotografeerd die niet op naam te brengen waren. De lijst geeft wel een indruk van de vlinderrijkdom van de Oost-Rhodopen, zoals die door iemand die ook in allerlei andere organismen geïnteresseerd is, kan worden ervaren.

Iphiclides podalirius – koningspage
Zerynthia cerisy – oostelijke pijpbloemvlinder
Parnassius mnemosyne – zwarte apollovlinder
Pieris brassicae – groot koolwitje
Aporia crataegi – groot geaderd witje
Pieris rapae – klein koolwitje
Pontia edusa – oostelijk resedawitje
Anthocharis cardamines – oranjetipje
Colias croceus – oranje lucernevlinder
Satyrion ilicis – bruine eikenpage
Callophrys rubi – groentje
Celastrina argiolus – boomblauwtje
Plebeius argus - heideblauwtje
Aricia agestis - bruin blauwtje
Polyommatus escheri - groot tragantblauwtje
Polyommatus amandus – wikkeblauwtje
Polyommatus icarus – icarusblauwtje
Apatura iris – grote weerschijnvlinder
Limenites camilla - kleine ijsvogelvlinder
Limenites reducta - blauwe ijsvogelvlinder
Vanessa atalanta – atalanta
Aglais urticae – kleine vos
Vanessa cardui – distelvlinder
Polygona c-album – gehakelde aurelia
Argynnis paphia – keizersmantel
Issoria lathonia – kleine parelmoervlinder
Boloria graeca – balkanparelmoervlinder
Melitaea arduinna – centaurieparelmoervlinder
Melitaea phoebe – knoopkruidparelmoervlinder
Melitaea trivia – toortsparelmoervlinder
Maniola jurtina - bruin zandoogje
Coenonympha pamphilus – hooibeestje
Coenonympha rhodopenensis – balkanhooibeestje
Lasiommata megera – argusvlinder
Spialia orbifer - oostelijk kalkgrasland dikkopje
Carchadorus lavatherae – andoordikkopje
Thymelicus lineola – zwartspridikkopje
Thymelicus sylvestris – geelspridikkopje

Bijlage 3: Libellen Bulgarije – Rhodopen door Hans Schinkel

Tijdens de reis zijn weinig libellen-habitats bezocht. Wel is een aantal malen gewandeld langs grotere en kleinere riviertjes. Ook is een paar maal aan de oever van een groot stuwmeer gestopt of gepauzeerd. Dit leverde de volgende libellen op:

Calopteryx virgo – bosbeekjuffer
Platycnemis pennipes – blauwe breedscheenjuffer
Ischnura elegans – lantaarntje
Epallage fatime – oriëntjuffer
Anax imperator – grote keizerlibel
Onychogomphus forcipatus – kleine tanglibel
Cordulegaster bidentata – zuidelijke bronlibel
Libellula depressa – platbuik
Orthetrum albistylum – witpuntoeverlibel
Orthetrum coerulescens – beekoeverlibel

Bijlage 4: Zoogdieren Bulgarije – Rhodopen door Gerard Plat

Tijdens onze reis door de Oost Rhodopen is er niet speciaal op zoogdieren gefocust. Wel was iedereen opletten maar desondanks is het toch een zeer bescheiden lijstje geworden. Meestal betreft het ook nog een eenmalige waarneming van een exemplaar.

Rhinolophus – hoefijzervleermuis, soort onbekend
Dama dama - damhert
Capreolus capreolus - ree
Vulpes vulpes - vos
Erinaceus europaeus - egel (plat gereden)
Spermophilus suslicus - gevlekte soeslik = 'siesel'

Bijlage 5: Vaatplanten Bulgarije – Rhodopen door Margriet Maan en Klaas van Dort

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Familie	Datum
<i>Acer campestre</i>	Veldesdoorn	<i>Aceraceae</i>	x
<i>Acer hyrcanum</i>	Balkanesdoorn	<i>Aceraceae</i>	20
<i>Acer monspessulanum</i>	Montpelieresdoorn	<i>Aceraceae</i>	x
<i>Achillea clypeolata</i>	een witviltig duizendblad	<i>Compositae</i>	23
<i>Achillea nobilis</i>	een duizendblad	<i>Compositae</i>	24
<i>Acinos arvensis</i>	Steenthijm	<i>Labiatae</i>	21
<i>Adonis annua</i>	Kooltje vuur	<i>Ranunculaceae</i>	20
<i>Aegilops geniculata</i>	Geitengras	<i>Gramineae</i>	22,25
<i>Aegilops ovata</i>	Geitengras	<i>Gramineae</i>	22
<i>Agrostemma githago</i>	Bolderik	<i>Caryophyllaceae</i>	27
<i>Ajuga chamaepitys</i>	Akkerzenegroen	<i>Labiatae</i>	20
<i>Ajuga genevensis</i>	Harig zenegroen	<i>Labiatae</i>	21
<i>Ajuga laxmannii</i>	Zwart zenegroen	<i>Labiatae</i>	20
<i>Allium amethystinum</i>	een ui	<i>Liliaceae</i>	24
<i>Alyssoides utriculata</i> var. <i>bulgarica</i>	Bulgaars' schildzaad	<i>Cruciferae</i>	25
<i>Alyssum saxatile</i>	Rotsschildzaad	<i>Cruciferae</i>	25
<i>Amorpha fruticosa</i>	verwilderde sierstruik	<i>Leguminosae</i>	20
<i>Anacamptis pyramidalis</i>	Hondskruid	<i>Orchidaceae</i>	23
<i>Anagallis arvensis</i> var. <i>arvensis</i>	Rood guichelheil	<i>Primulaceae</i>	21
<i>Anagallis arvensis</i> var. <i>caerulea</i>	Blauw guichelheil	<i>Primulaceae</i>	22
<i>Anchusa azurea</i>	Italiaanse ossentong	<i>Boraginaceae</i>	x
<i>Anthemis tinctoria</i>	Gele kamille	<i>Compositae</i>	22
<i>Anthemis tomentosa</i>	Wollige kamille	<i>Compositae</i>	24
<i>Anthyllis vulneraria</i>	Wondklaver rood	<i>Leguminosae</i>	21
<i>Arbutus andrachne</i>	Oosterse aardbeistruik	<i>Ericaceae</i>	26
<i>Arceuthobium oxycedrus</i>	Parasiet op jeneverbes	<i>Loranthaceae</i>	25
<i>Aremonia agrimonoides</i>	Bastaard agrimonie	<i>Rosaceae</i>	25
<i>Aristolochia clematidis</i>	Pijpbloem	<i>Aristolochiaceae</i>	21
<i>Armeria rumelica</i>	Engels gras	<i>Plumbaginacea</i>	23
<i>Asperugo procumbens</i>	Scherpkruid	<i>Boraginaceae</i>	20
<i>Asplenium ceterach</i>	Schubvaren	<i>Aspleniaceae</i>	20,21
<i>Asplenium septentrionale</i>	Noordse streepvaren	<i>Aspleniaceae</i>	x
<i>Asplenium trichomanes</i>	Steenbreekvaren	<i>Aspleniaceae</i>	x
<i>Astragalus echinatus</i>	Een hokjespeul	<i>leguminosae</i>	22
<i>Astragalus monspessulanus</i>	Een hokjespeul	<i>Leguminosae</i>	20
<i>Asyneuma limonifolium</i>	Een soort klokje	<i>Campanulaceae</i>	26
<i>Avena sterilis</i>	Wilde haver	<i>Graminae</i>	21
<i>Bellardia trixago</i>	Bellardia	<i>Scrophulariaceae</i>	27
<i>Briza media</i>	Trilgras	<i>Graminae</i>	29
<i>Buglossoides purpureocaerulea</i>	Blauw parelzaad	<i>Boraginaceae</i>	20
<i>Campanula lingulata</i>	Een soort klokje	<i>Campanulaceae</i>	21
<i>Campanula persicifolia</i>	Een soort klokje	<i>Campanulaceae</i>	21
<i>Carpinus orientalis</i>	Oosterse haagbeuk	<i>Betulaceae</i>	20
<i>Carthamus dentatus</i>	Een soort distel	<i>Compositae</i>	22
<i>Centaurea solstitialis</i>	Een soort korenbloem	<i>Compositae</i>	20
<i>Centaurea triumfetti</i>	Een soort korenbloem	<i>Compositae</i>	22
<i>Cephalanthera longifolia</i>	Wit bosvogeltje	<i>Orchidaceae</i>	26
<i>Cephalanthera rubra</i>	Rood bosvogeltje	<i>Orchidaceae</i>	26
<i>Cephalaria leucantha</i>	Een soort duifkruid	<i>Dipsacaceae</i>	25
<i>Cercis siliquastrum</i>	Judasboom	<i>Leguminosae</i>	26
<i>Cerintho glabra</i>	Wasbloem	<i>Boraginaceae</i>	29
<i>Chamaecytisus heuffelii</i>	Een soort brem	<i>Leguminosae</i>	24

Bijlage 5 vervolg 1: Vaatplanten Bulgarije – Rhodopen door Margriet Maan en Klaas van Dort

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Familie	Datum
<i>Cistus incanus</i>	Roze zonneroosje	<i>Cistaceae</i>	23
<i>Clematis vitalba</i>	Bosrank	<i>Ranunculaceae</i>	23
<i>Clematis viticella</i>	Italiaanse clematis	<i>Ranunculaceae</i>	23
<i>Cnicus benedictus</i>	Gezegende distel	<i>Compositae</i>	27
<i>Colutea arborescens</i>	Blazenstruik	<i>Leguminosae</i>	22
<i>Consolida regalis</i>	Wilde ridderspoor	<i>Ranunculaceae</i>	20
<i>Convulvulus cantabrica</i>	Een winde	<i>Convulvulaceae</i>	25
<i>Cornus sanguinea</i>	Rode kornoelje	<i>Cornaceae</i>	x
<i>Coronilla emerus</i>	Kroonkruid	<i>Leguminosae</i>	29
<i>Coronilla varia</i>	Kroonkruid	<i>Leguminosae</i>	29
<i>Cotinus coggyria</i>	Pruikenboom	<i>Anacardiaceae</i>	20
<i>Crassula tillaea</i>	Mosbloempje	<i>Crassulaceae</i>	27
<i>Crataegus monogyna</i>	Eenstijlige meidoorn	<i>Rosaceae</i>	x
<i>Crupina crupinastrum</i>		<i>Compositae</i>	21
<i>Cuscuta campestris</i>	warkruid	<i>Convulvulaceae</i>	27, 29
<i>Cuscuta epithymum</i>	Klein warkruid	<i>Convulvulaceae</i>	29
<i>Cynanchum acutum</i>		<i>Asclepiadaceae</i>	25
<i>Cynoglossum creticum</i>	Kreta-hondstong	<i>Boraginaceae</i>	27
<i>Cynosurus echinatus</i>	Stekelkamgras	<i>Graminae</i>	26
<i>Dentaria bulbifera</i>	Bolletjeskers	<i>Cruciferae</i>	21
<i>Dianthus giganteus</i>	Reuzenanjer	<i>Caryophyllaceae</i>	23
<i>Digitalis lanata</i>		<i>Scrophulariaceae</i>	23
<i>Digitalis lutea</i>		<i>Scrophulariaceae</i>	25
<i>Dorycnium hirsutum</i>		<i>Leguminosae</i>	21
<i>Dorycnium pentaphylla</i>		<i>Leguminosae</i>	23
<i>Echium italicum</i>	Italiaans slangenkruid	<i>Boraginaceae</i>	27
<i>Echium plantagineum</i>		<i>Boraginaceae</i>	20, 27
<i>Eriolobus trilobata</i>		<i>Rosaceae</i>	25
<i>Eryngium amaethisticum</i>		<i>Compositae</i>	23
<i>Euphorbia myrsinites</i>		<i>Euphorbiaceae</i>	20
<i>Filago eriocephala</i>	viltkruid	<i>Compositae</i>	20
<i>Filago vulgaris</i>	Duits viltkruid	<i>Compositae</i>	x
<i>Filipendula vulgaris</i>	Knolspirea	<i>Rosaceae</i>	21
<i>Fritellaria pontica</i>		<i>Liliaceae</i>	23
<i>Fumana thymifolia</i>		<i>Cistaceae</i>	22
<i>Genista carinalis</i>		<i>Leguminosae</i>	23
<i>Geranium lucidum</i>	Glanzige ooievaarsbek	<i>Geraniaceae</i>	21
<i>Geranium macrorrhizum</i>		<i>Geraniaceae</i>	21
<i>Gladiolus byzantinus</i>		<i>Iridaceae</i>	21
<i>Gladiolus illiricus</i>		<i>Iridaceae</i>	24, 29
<i>Haberlea rhodopensis</i>		<i>Gesneriaceae</i>	24
<i>Haplophyllum suaveolens</i>	Ruitje	<i>Rutaceae</i>	27
<i>Helianthemum nummularium</i>	Geel zonneroosje	<i>Cistaceae</i>	x
<i>Herniaria incana</i>	Grijs breukkruid	<i>Caryophyllaceae</i>	23
<i>Hieracium praealtum s. bauhinii</i>	Grijs havikskruid	<i>Compositae</i>	x
<i>Hippocrepis unisiliquosa</i>	paardenhoefklaver	<i>Leguminosae</i>	26
<i>Hyoscyamus niger</i>	Zwart bilzekruid	<i>Scrophulariaceae</i>	20
<i>Hypecoum imberbe</i>		<i>Papaveraceae</i>	20
<i>Hypericum cerastoides</i>		<i>Hypericaceae</i>	21
<i>Hypericum olympicum</i>		<i>Hypericaceae</i>	24
<i>Hypericum rochelli</i>		<i>Hypericaceae</i>	21
<i>Inula hirta</i>		<i>Compositae</i>	24

RL

RL

Bijlage 5 vervolg 2: Vaatplanten Bulgarije – Rhodopen door Margriet Maan en Klaas van Dort

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Familie	Datum
<i>Iris sintenesii</i>		<i>Iridaceae</i>	20
<i>Jasminum fruticans</i>	Wilde jasmijn	<i>Oleaceae</i>	x
<i>Juncus capitatus</i>	Koprus	<i>Juncaceae</i>	27
<i>Juniperus oxycedrus</i>	Stekeljeneverbes	<i>Cupressaceae</i>	23
<i>Knautia macedonica</i>		<i>Dipsacaceae</i>	28
<i>Koeleria ciliata</i>	Breed fakkelgras	<i>Graminae</i>	24
<i>Lamium maculatum</i>		<i>Labiatae</i>	21
<i>Lathyrus aphaca</i>	Naakte lathyrus	<i>Leguminosae</i>	26
<i>Lathyrus laxiflorus</i>		<i>Leguminosae</i>	21
<i>Lathyrus niger</i>		<i>Leguminosae</i>	24
<i>Lathyrus nissolia</i>	Graslathyrus	<i>Leguminosae</i>	20
<i>Lathyrus sylvestris</i>		<i>Leguminosae</i>	21
<i>Legousia pentagonia</i>		<i>Campanulaceae</i>	27
<i>Legousia speculum-veneris</i>		<i>Campanulaceae</i>	21
<i>Limodorum abortivum</i>	Asperge orchis	<i>Orchidaceae</i>	29
<i>Linaria pelisseriana</i>		<i>Scrophulariaceae</i>	21
<i>Linum bienne</i>	Vlas	<i>Linaceae</i>	26
<i>Linum hirsutum</i>	Groot, licht lila vlas	<i>Linaceae</i>	26
<i>Linum nodiflorum</i>	Vlas	<i>Linaceae</i>	27
<i>Linum tenuifolium</i>	Vlas	<i>Linaceae</i>	26
<i>Loranthus europaeus</i>		<i>Loranthaceae</i>	26
<i>Lychnis conoraria</i>	Prikneus	<i>Caryophyllaceae</i>	24
<i>Lychnis viscaria</i>		<i>Caryophyllaceae</i>	21
<i>Lysimachia atropurpurea</i>	Rode wederik	<i>Primulaceae</i>	22
<i>Malabayla graveolens</i>		<i>Umbelliferae</i>	x
<i>Malva sylvestris</i>		<i>Malvaceae</i>	27
<i>Marrubium vulgare</i>	Malrove	<i>Labiatae</i>	29
<i>Matricaria perforata</i>	Reukeloze kamille	<i>Compositae</i>	27
<i>Medicago arabica</i>		<i>Leguminosae</i>	22
<i>Melampyrum arvense</i>	Zwartkoren	<i>Scrophulariaceae</i>	28
<i>Melittis melissophyllum</i>	Bastaardmelisse	<i>Labiatae</i>	x
<i>Mespilus germanica</i>	Mispel	<i>Rosaceae</i>	23
<i>Morus alba</i>	Witte moerbei	<i>Moraceae</i>	28
<i>Morus niger</i>	Zwarte moerbei	<i>Moraceae</i>	26
<i>Muscari comosum</i>	Kuifhyacinth	<i>Liliaceae</i>	21
<i>Muscari neglectum</i>	Blauw druifje	<i>Liliaceae</i>	21
<i>Neottia nidus-avis</i>	Vogelnestorchis	<i>Orchidaceae</i>	21
<i>Nigella damascena</i>	Juffertje in het groen	<i>Ranunculaceae</i>	24
<i>Nonea pulla</i>		<i>Boraginaceae</i>	20
<i>Onobrychis aequidentata</i>	Soort Esparcette	<i>Leguminosae</i>	26
<i>Onobrychus alba</i>	Soort Esparcette	<i>Leguminosae</i>	27
<i>Onobrychus caput-galli</i>	Soort Esparcette	<i>Leguminosae</i>	27
<i>Onobrychus gracilis</i>	Soort Esparcette	<i>Leguminosae</i>	22
<i>Ononis pusilla</i>		<i>Leguminosae</i>	26
<i>Onopordum illyricum</i>	"Ezeldistel"	<i>Compositae</i>	20
<i>Onosma erectum</i>		<i>Boraginaceae</i>	24
<i>Onosma heterophylla</i>		<i>Boraginaceae</i>	20
<i>Ophrys scolopax ssp. cornuta</i>		<i>Orchidaceae</i>	26
<i>Orchis coriophora ssp. fragrans</i>	Geurende wantsenorchis	<i>Orchidaceae</i>	27
<i>Orchis laxiflora</i>		<i>Orchidaceae</i>	23
<i>Orchis morio</i>	Harlekeinorchis	<i>Orchidaceae</i>	24
<i>Orchis papilionacea</i>	Vlinderorchis	<i>Orchidaceae</i>	27

Bijlage 5 vervolg 3: Vaatplanten Bulgarije – Rhodopen door Margriet Maan en Klaas van Dort

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Familie	Datum	
<i>Orchis purpurea</i>	Purperorchis	<i>Orchidaceae</i>	20	
<i>Orlaya grandiflora</i>	Straalscherm	<i>Umbelliferae</i>	20	
<i>Ornithogalum exscapum</i>	vogelmelk	<i>Liliaceae</i>	x	
<i>Ornithogalum montanum</i>	vogelmelk	<i>Liliaceae</i>	x	
<i>Ornithogalum narbonense</i>	vogelmelk	<i>Liliaceae</i>	x	
<i>Ornithogalum nutans</i>	vogelmelk	<i>Liliaceae</i>	x	
<i>Orobanche ramosa</i>	Hennepvreter (bremraap)	<i>Orobanchaceae</i>	23	
<i>Osiris alba</i>		<i>Santalaceae</i>	29	
<i>Paeonia peregrina</i>		<i>Paeoniaceae</i>	28	
<i>Paliurus spina-christi</i>	Christusdoorn	<i>Ramnaceae</i>	20	
<i>Parentucellia latifolia</i>		<i>Scrophulariaceae</i>	20	
<i>Petrorhagia glumacea</i>		<i>Caryophyllaceae</i>	20	
<i>Phyllirea latifolia</i>	Steenlinde	<i>Oleaceae</i>	x	
<i>Picnomon acarna</i>		<i>Compositae</i>	20	
<i>Pistacia terebinthus</i>	Terpentijnboom	<i>Anacardiaceae</i>	20	
<i>Platanus orientalis</i>	Oosterse plataan	<i>Platanaceae</i>	27	
<i>Poa bulbosa</i> ssp. <i>viviparia</i>	Knolbeemdgras	<i>Graminaeae</i>	x	
<i>Polygala major</i>	Grote vleugeltjesbloem	<i>Polygalaceae</i>	20	
<i>Potentilla pilosa</i>		<i>Rosaceae</i>	23	
<i>Potentilla recta</i>	Rechte ganzerik	<i>Rosaceae</i>	21	
<i>Primula veris</i>	Gulden sleutelbloem	<i>Primulaceae</i>	x	
<i>Prunella laciniata</i>		<i>Labiatae</i>	27	
<i>Psoralea bituminosa</i>	Pekklaver	<i>Leguminosae</i>	20	
<i>Pterocephalus papposus</i>		<i>Dipsacaceae</i>	27	
<i>Quercus cerris</i>	Moseik	<i>Fagaceae</i>	23	
<i>Quercus dalechampii</i>	eik	<i>Fagaceae</i>	23	
<i>Quercus frainetto</i>	Hongaarse eik	<i>Fagaceae</i>	23	
<i>Quercus pubescens</i>	Donzige eik	<i>Fagaceae</i>	23	
<i>Ranunculus illiricus</i>	witviltige boterbloem	<i>Ranunculaceae</i>	21	
<i>Rhagadiolus stellatus</i>		<i>Compositae</i>	26	
<i>Salix purpurea</i>	Bittere wilg	<i>Salicaceae</i>	23	
<i>Salix xanticola</i>	endemische wilg	<i>Salicaceae</i>	23	RL
<i>Salvia aethiopsis</i>	viltige salie	<i>Labiatae</i>	29	
<i>Salvia nemorosa</i>	Bossalie	<i>Labiatae</i>	29	
<i>Salvia nutans</i>	een salie	<i>Labiatae</i>	26	
<i>Saponaria glutinosa</i>		<i>Caryophyllaceae</i>	25	
<i>Scleranthus annuus</i>	Eenjarige hardbloem	<i>Caryophyllaceae</i>	20	
<i>Scolymus hispanicus</i>		<i>Compositae</i>	x	
<i>Scrophularia canina bicolor</i>		<i>Scrophulariaceae</i>	23	
<i>Sedum acre</i>	Muurpeper	<i>Crassulaceae</i>	21	
<i>Sedum annuum</i>	vetkruid	<i>Crassulaceae</i>	x	
<i>Sedum hispanicum</i>	vetkruid	<i>Crassulaceae</i>	x	
<i>Sherardia arvensis</i>	Blauw walstro	<i>Rubiaceae</i>	22	
<i>Sideritis hirsuta</i>		<i>Labiatae</i>	26	
<i>Sideritis montana</i>	Zwarte sideritis	<i>Labiatae</i>	x	
<i>Silene baccifera</i>	Besanjelier	<i>Caryophyllaceae</i>	29	
<i>Silene compacta</i>		<i>Caryophyllaceae</i>	25	
<i>Silene cretica</i>		<i>Caryophyllaceae</i>	24	RL
<i>Silene nutans</i>	Nachtsilene	<i>Caryophyllaceae</i>	20	
<i>Smyrniium perfoliatum</i>	Doorwaskervel	<i>Compositae</i>	23	
<i>Sorbus torminalis</i>	Elsbes	<i>Rosaceae</i>	x	
<i>Stachis cretica</i>		<i>Labiatae</i>	20	RL

Bijlage 5 vervolg 4: Vaatplanten Bulgarije – Rhodopen door Margriet Maan en Klaas van Dort

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Familie	Datum
<i>Symphytum ottomanum</i>	Gele smeewortel	<i>Boraginaceae</i>	21
<i>Syringa vulgaris</i>	Sering	<i>Oleaceae</i>	21
<i>Tamarix spec.</i>	Tamarisk	<i>Tamaricaceae</i>	25
<i>Tanacetum millefolium</i>		<i>Compositae</i>	23
<i>Teucrium chamaedrys</i>	Echte gamander	<i>Labiatae</i>	20
<i>Teucrium polium</i>	viltige gamander	<i>Labiatae</i>	21
<i>Thesium</i>	bergvlas	<i>Santalaceae</i>	x
<i>Thymus praecox</i>	Thijm	<i>Labiatae</i>	20
<i>Torilis leptophylla</i>	doornzaad	<i>Umbelliferae</i>	x
<i>Tragopogon spec.</i>	Morgenster	<i>Compositae</i>	29
<i>Trifolium angustifolium</i>	Smalbladige klaver	<i>Leguminosae</i>	x
<i>Trifolium badium</i>	Bruine klaver	<i>Leguminosae</i>	x
<i>Trifolium hirtum</i>	Roosklaver	<i>Leguminosae</i>	27
<i>Trifolium purpureum</i>	klaver	<i>Leguminosae</i>	23
<i>Trifolium rubens</i>	Purperen klaver	<i>Leguminosae</i>	x
<i>Trifolium scabrum</i>	Ruwe klaver	<i>Leguminosae</i>	x
<i>Trifolium stellatum</i>	Sterklaver	<i>Leguminosae</i>	21
<i>Verbascum glabratum</i>	ijl vertakte toorts	<i>Scrophulariaceae</i>	23
<i>Verbascum phoeniceum</i>	“Paars mottenkruid”	<i>Scrophulariaceae</i>	26
<i>Verbascum xanthophoeniceum</i>	“Mottenkruid”	<i>Scrophulariaceae</i>	23
<i>Veronica multifida</i>	vergeet-me-nietje	<i>Scrophulariaceae</i>	21
<i>Vicia laxiflora</i>	wikke	<i>Leguminosae</i>	28
<i>Vicia lutea</i>	Gele wikke	<i>Leguminosae</i>	20
<i>Vicia villosa</i>	Bonte wikke	<i>Leguminosae</i>	28
<i>Viola tricolor</i>	Driekleurig viooltje	<i>Violaceae</i>	24
<i>Viscum album</i>	Maretak	<i>Loranthaceae</i>	27
<i>Ziziphora capitata</i>	Kopjesthym	<i>Labiatae</i>	26
Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Familie	Datum

Beschermd!

In bijlage 5 zijn de familienamen gebruikt volgens Polunins 'Flowers of Greece and the Balkans'.

De vermelde datum betekent dat de plant die dag voor het eerst bewust is gezien. Een x betekent vrijwel dagelijks waargenomen. RL: plant staat op de Rode Lijst van Bulgarije.

Orlaya grandiflora was dé plant van de reis (zie afbeelding).

Literatuur

Blamey, M. & C. Grey-Wilson. 1993. Mediterranean wild flowers. Harper-Collins. Uitstekende mediterrane plantengids, met ingekorte tekst ook in het Nederlands verkrijgbaar (Schuyt en Co 1998).

Flora bulgarica. 2003. CD vervaardigd door Bulgarian- Swiss Biodiversity Conservation Programme. Digitale flora, met veel afbeeldingen en verspreidingskaartjes.

Polunin, O. 1980. Flowers of Greece and the Balkans, a field guide. Oxford University Press. Reprinted 1997. Prima plantengids met tabellen, korte teksten en afbeeldingen.

Rothmaler, W. 2000. Exkursionsflora von Deutschland, Band 3. Gefäßpflanzen: Atlasband. Spektrum Akademische Verlag Heidelberg - Berlin. Uitstekende flora met zwart-wit afbeeldingen, geen tekst.

